

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄	ΣΕΛ.
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	3
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ</u>	5
2.1 Φοροδιαφυγή	5
2.2 Φοροκλοπή	5
2.3 Φοροαποφυγή	6
2.4 Μετακύλιση Φόρου	8
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ</u> ...	9
3.1 Η Υψηλή Φορολογία	9
3.2 Το Κοινωνικοοικονομικό Σύστημα	11
3.3 Οι Φοροαπαλλαγές	12
3.4 Οι Οργανωτικές Αδυναμίες Των Φοροτεχνικών Υπηρεσιών	14
3.5 Η Παραοικονομία	15
3.6 Το Επίπεδο Της Φορολογικής Ηθικής	17
3.7 Το Μέγεθος Των Επιχειρήσεων	19
3.8 Οι Αναποτελεσματικότητες Στο Φορολογικό Μας Σύστημα	20
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ</u>	23
4.1 Η Φοροδιαφυγή Κατά Πηγή Εισοδήματος	23
4.2 Η Φοροδιαφυγή Στο Φόρο Προστιθέμενης Αξίας	28
4.3 Η Φοροδιαφυγή Στη Φορολογία Μεταβιβάσεων, Κληρονομιών, Δωρεών Και Γονικών Παροχών	30

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. 01 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ	32
---	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

   ΒΑΣΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ	36
6.1 <i>Τεκμήρια Δαπανών Διαβίωσης .....</i>	<i>37</i>
6.2 <i>Τεκμήρια Απόκτησης Περιουσιακών Στοιχείων .....</i>	<i>38</i>
6.3 <i>Κάλυψη Τεκμηρίων .....</i>	<i>39</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ..... **40** |

7.1 <i>Διοικητικές Κυρώσεις Για Τη Μη Υποβολή ή Την Ανακριβή Υποβολή Δήλωσης .....</i>	<i>40</i>
7.2 <i>Διοικητικές Κυρώσεις Για Μη Απόδοση Παρακρατούμενων Φόρων .....</i>	<i>40</i>
7.3 <i>Διοικητικές Κυρώσεις Για τη Μεταφορά Αγαθών Χωρίς Συνοδευτικά Στοιχεία .....</i>	<i>40</i>
7.4 <i>Αναστολή Λειτουργίας Καταστημάτων Επιτηδευματιών .....</i>	<i>41</i>

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Η ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

ΞΕΝΩΝ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΓΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ

ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ..... **43** |

8.1 <i>Οι Προτάσεις Του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου .....</i>	<i>43</i>
8.2 <i>Οι Προτάσεις Των Στελεχών Της Αμερικανικής Υπηρεσίας Φορολογικού εισοδήματος .....</i>	<i>47</i>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΠΕΡΙΣΤΟΛΗ

ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ..... **51** |

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ..... **61** |

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ..... **62** |

ΜΕΡΟΣ Α΄

Στο πρώτο μέρος της μελέτης προσδιορίζεται και εξετάζεται το κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Αναλύονται οι αιτίες φοροδιαφυγής στην Ελλάδα και κατονομάζονται μερικοί από τους συνηθέστερους τρόπους επίτευξής της.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οποιαδήποτε μορφή οικονομικής δραστηριότητας και αν αναπτύξει κάποιο άτομο, πάντα έχει κάποιο αφανή συνεταιίρο. Αυτός δεν είναι άλλος από το ίδιο το κράτος, το οποίο συμμετέχει πάντα στα κέρδη που πραγματοποιούνται, μερικές δε φορές παίρνοντας ένα πολύ σημαντικό ποσό των κερδών αυτών.

Σύμφωνα με τη σχολή του κρατικού σοσιαλισμού του Wagner, ο φόρος αποβλέπει σε ταμειευτικούς, οικονομικούς και κοινωνικοπολιτικούς σκοπούς, με τελικό στόχο τη παραγωγή δημοσίων αγαθών και τη δικαιότερη κατανομή του πλούτου ανάμεσα στους πολίτες.

Τελικά όμως ο φόρος αποτελεί έναν μηχανισμό αναγκαστικής μετάθεσης μέσων παραγωγής από την ιδιωτική στη δημόσια χρήση από τον δε πολίτη αφαιρεί ένα μέρος του εισοδήματος του ή της περιουσίας του.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι η φορολογία επιφέρει τριών ειδών οικονομικές επιπτώσεις:

α) Επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο με τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των ατόμων, ειδικά δε αυτών με μικρά εισοδήματα,

β) Επιπτώσεις στις επιχειρήσεις με τη μείωση του καθαρού θετικού αποτελέσματος (κέρδους), με άμεση συνέπεια τη μείωση των επενδύσεων και την ανάγκη εξωτερικής χρηματοδότησης,

γ) Επιπτώσεις στην αποταμίευση, είτε σε επίπεδο οικονομούντος ατόμου, είτε σε μακροοικονομικό επίπεδο.

Ως αντίδραση στην προσπάθεια του κράτους για επιβολή φορολογίας εμφανίζεται η φοροδιαφυγή, καθόσον μάλιστα η πληρωμή του φόρου από τον πολίτη δεν συνοδεύεται τις περισσότερες φορές με ειδική αντιπαροχή από αυτό.

Γενικά φοροδιαφυγή είναι μία ευρεία έννοια η οποία αναφέρεται στη προσπάθεια του φορολογουμένου για απόκρυψη φορολογητέας ύλης με σκοπό τη καταστρατήγηση του νόμου και την αποφυγή πληρωμής του φόρου. Εκτός από τη φοροδιαφυγή στη κλασική της μορφή, μπορούμε ακόμα να την διακρίνουμε και ως φοροκλοπή, ως φοροαποφυγή, ως φοροαπαλλαγή και ως επίρριψη ή μετακύλιση του φόρου.

2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ

2.1 Φοροδιαφυγή

Στη κλασική της μορφή η φοροδιαφυγή είναι η απροκάλυπτη καταστρατήγηση του νόμου και η με παράνομες ενέργειες ελαχιστοποίηση της νόμιμης φορολογικής υποχρέωσης από μέρους του φορολογουμένου. Η φοροδιαφυγή όπως αναφέρεται εδώ πηγάζει από δολία προαίρεση του υπόχρεου και έχει ως αποτέλεσμα τη ζημία του Δημósου.

Η φοροδιαφυγή επιτυγχάνεται με την μη απόδοση στο Δημόσιο αμέσων κυρίως φόρων, είτε με τη μη δήλωση του συνόλου των εισοδημάτων από τους φορολογούμενους, είτε με την απόκρυψη εσόδων ή κερδών από τους επιτηδευματίες (επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες).

2.2 Φοροκλοπή

Φοροκλοπή είναι η μη απόδοση στο Δημόσιο του ποσού του φόρου που έχει εισπράξει κάποιος από κάποιον υπόχρεο. Κατά κανόνα αυτό γίνεται με τους έμμεσους φόρους για τους οποίους υπόχρεος είναι συνήθως ο τελικός καταναλωτής, αλλά την συγκέντρωση και την απόδοση τους την έχει αναλάβει βάσει νόμου κάποιος άλλος, κυρίως επιτηδευματίας.

Κλασικό παράδειγμα στην περίπτωση αυτή είναι ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), ο οποίος εισήχθη στη χώρα μας την 1.1.1987 με το Ν.1562/86. Ο νομοθέτης με το νόμο αυτό επέβαλε φορολογία σε κάθε στάδιο της παραγωγικής και εμπορικής διαδικασίας εφαρμόζοντας συντελεστές ανάλογα με το είδος του αγαθού ή της υπηρεσίας. Ο επιτηδευματίας του κάθε σταδίου συγκεντρώνει το φόρο ο οποίος προκύπτει από τις εκροές του (πωλήσεις αγαθών ή παροχή υπηρεσιών) και αφαιρεί το φόρο εισροών τον οποίο είχε καταβάλει στους προμηθευτές του (για αγορά αγαθών ή υπηρεσιών). Τη διαφορά του φόρου εκροών είναι υποχρεωμένος να την αποδώσει στο Δημόσιο ανά μήνα, δίμηνο ή τρίμηνο, ανάλογα με την κατηγορία βιβλίων που τηρεί σύμφωνα με τον κώδικα βιβλίων και στοιχείων (ΠΔ 188/92).

Στην πραγματικότητα ο επιτηδευματίας δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένας φοροεισπράκτορας, διαχειρίζεται δε ποσά που δεν έχουν συνέπεια στο κόστος της παραγωγής του, αποκομίζοντας ως αμοιβή την διαχείριση χρηματικών ποσών για περίοδο από ένα έως και τρεις μήνες τα οποία του αποφέρουν είτε κάποιο τόκο είτε κάποια από τα αναγκαία κεφάλαια κινήσεως. Έτσι λοιπόν όταν δεν αποδώσει τους φόρους αυτούς από φοροεισπράκτορας μετατρέπεται σε φοροκλέπτη.

2.3 Φοροαποφυγή

Η φοροαποφυγή ή και "νόμιμη φοροδιαφυγή", είναι η με νόμιμο τρόπο μείωση της φορολογικής υποχρέωσης, έτσι ώστε ο φορολογούμενος να διαφεύγει της φορολογίας χωρίς συνέπειες.

Χαρακτηριστική είναι η έκφραση του Maurice Duverger για την φοροαποφυγή, σύμφωνα με την οποία ο νομοθέτης "φυλακίζει" το φορολογούμενο δίνοντας του όμως και τα κλειδιά της φυλακής του.

Ουσιαστικά η φοροαποφυγή προϋποθέτει πολύ καλή γνώση του φορολογικού συστήματος έτσι ώστε ο υπόχρεος σε φόρο να μπορεί να εκμεταλλευτεί τις αδυναμίες του.

Ένα κλασικό παράδειγμα στην ενότητα αυτή είναι η περίπτωση κατά την οποία κάποιος εμφανίζεται να αγοράζει ένα ακίνητο μεγάλης αξίας από τον γονέα του, επειδή εάν ο τελευταίος του το παραχωρούσε με γονική παροχή, ο φορολογικός συντελεστής μετά από κάποιο ποσό, θα ήταν δυσμενέστερος.

Ακόμα πιο χαρακτηριστική είναι η περίπτωση όπου οι φορολογούμενοι αναβάλουν την επίλυση των φορολογικών τους διαφορών με τη φορολογική Αρχή, αναμένοντας ότι στο μεγάλο χρονικό διάστημα που θα χρειασθεί για να οριστικοποιηθεί η φορολογική εγγραφή, κάποια κυβέρνηση θα εκδώσει μία χαριστική απόφαση εισπρακτικού χαρακτήρα και η φορολογική υπόθεση θα κλείσει για τον υπόχρεο στο μεγαλύτερο δυνατό χρόνο και με το μικρότερο δυνατόν ποσό.

Ένα τέτοιο παράδειγμα υφίσταται στις μέρες μας όπου σύμφωνα με το άρθρο 12 του Ν. 2343/95 οι φορολογούμενοι κλήθηκαν να περαιώσουν τις εκκρεμείς φορολογικές τους υποθέσεις που αφορούσαν φορολογία κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών και μεταβιβάσεων. Αν λοιπόν κάποιος είχε υποβάλει δήλωση φόρου κληρονομιάς το 1986, δέκα χρόνια πριν, είχε δε δηλώσει αξίες για τα ακίνητα που κληρονομούσε τέτοιες ώστε να μην φορολογείται, σήμερα με τον προαναφερόμενο νόμο, καλείται να πληρώσει φόρο πάνω στις αξίες των ακινήτων που προσδιόρισε η φορολογική Αρχή μειωμένες κατά 20%, χωρίς την προσαύξηση του 75% στη διαφορά φόρου μεταξύ δήλωσης και ελέγχου και χωρίς το αναλογούν πρόστιμο.

Μια άλλη περίπτωση φοροαποφυγής σε σχέση με την εφαρμογή του Ν.2214/94 για την εφαρμογή των αντικειμενικών κριτηρίων στην φορολογία εισοδήματος, έχουμε στην περίπτωση των ελευθέρων επαγγελματιών.

Είναι γνωστό ότι η μέθοδος αυτή εξεύρεσης του εισοδήματος σε ορισμένους ελεύθερους επαγγελματίες, εμφανίζει φορολογητέο εισόδημα που πολλές φορές είναι πολλαπλάσιο του δηλωθέντος. Από την άλλη μεριά όμως ο νόμος αναφέρει ότι υποκείμενοι σε αυτό το τρόπο εξεύρεσης του εισοδήματος είναι αυτοί που τηρούν βιβλία α' και β' κατηγορίας του ΠΔ 188/82 (περί ΚΒΣ). Κατά συνέπεια αν κάποιος π.χ. ιατρός πλήττεται από το σύστημα, κάλλιστα μπορεί να αλλάξει κατηγορία βιβλίων μέσα στο πρώτο δεκαήμερο κάθε έτους και να τα μετατρέψει σε γ' κατηγορίας. Έτσι, με κάποια μικρή επιβάρυνση που συνεπάγεται η τήρηση λογιστικών βιβλίων, αποφεύγει τη φορολόγηση του σύμφωνα με το Ν. 2214/94.

Το οξύμωρο στην όλη υπόθεση είναι ότι ο προσδιορισμός του καθαρού εισοδήματος στους ελεύθερους επαγγελματίες και στις δυο κατηγορίες βιβλίων, β' και γ', γίνεται λογιστικά, δηλαδή αφού από τα έσοδα αφαιρεθούν τα έξοδα. Έτσι είναι ολοφάνερο ότι η αλλαγή κατηγορίας βιβλίων στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν αποτελεί τίποτε άλλο παρά συγκεκαλυμμένη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή.

Ακόμα πιο χαρακτηριστική είναι η περίπτωση όπου κάποιος φορολογούμενος προσφεύγει ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων εναντίον φύλλου ελέγχου ή απόφασης της φορολογικής Αρχής, με αστήρικτη στην ουσία προσφυγή, θέλοντας μόνο να κερδίσει το διάστημα μέχρι της εκδίκασεως της. Η πράξη δείχνει ότι από τη στιγμή που θα κατατεθεί μία προσφυγή μέχρι και την γνωστοποίηση της απόφασης του δικαστηρίου στην αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Δ.Ο.Υ.), απαιτείται διάστημα περίπου τεσσάρων χρόνων. Στο μεταξύ ο φορολογούμενος έχει καταβάλλει ένα ποσό που αντιστοιχεί, συνήθως, μόνο στο 20% της καταλογισθείσας αξίας, ενώ το υπόλοιπο σε περίπτωση απόρριψης της προσφυγής του, το καταβάλλει άτοκα μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας.

2.4 Μετακύλιση Φόρου

Μετακύλιση φόρου είναι η προσπάθεια από κάποιον επιτηδευματία της συναλλακτικής αλυσίδας για επίρριψη του φόρου στον επόμενο, με ουσιαστικό αποδέκτη τον τελικό καταναλωτή.

Είναι γνωστό ότι οι επιχειρηματίες θέλουν πάντα να υπολογίζουν στο κόστος του αγαθού και τον φόρο ως συστατικό του, όσο παράλογο και αν είναι αυτό, με συνέπεια να εμφανίζουν πολύ διευρυμένα περιθώρια μεταξύ πραγματικού κόστους και τιμής του προϊόντος. Έτσι ο υψηλός φορολογικός συντελεστής στην φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων 35%, μετά το Ν.2065/92, είχε επίπτωση, κατά τη γνώμη μας, στις τιμές των αγαθών, επειδή οι επιτηδευματίες προσπάθησαν να καλύψουν ένα μέρος από την -απώλεια στα καθαρά κέρδη τους μετά από φόρους με την αναπροσαρμογή των τιμών.

3. ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 Η Υψηλή Φορολογία

Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές παίζουν καταλυτικό ρόλο στο μέγεθος της φοροδιαφυγής. Οι οριακοί φορολογικοί συντελεστές είναι πράγματι πολύ υψηλοί στη χώρα μας και αρκετά υψηλότεροι από άλλες χώρες. Βέβαια, οι μέσοι φορολογικοί συντελεστές διαφοροποιούνται έντονα από άτομο σε άτομο ή από οικονομική μονάδα σε οικονομική μονάδα με το ίδιο εισόδημα ή κέρδη. Αυτό οφείλεται στη χρήση των φοροαπαλλαγών, αλλά και στη δυνατότητα απόκρυψης φορολογητέου εισοδήματος.

Από την άλλη μεριά, το κράτος με τη πολιτική των έκτακτων εισφορών φόρου, ωθεί τις οικονομικές μονάδες στη φοροδιαφυγή. Το πιο οξύμωρο στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ότι αυτοί που φοροδιαφεύγουν συστηματικά, δεν υπόκεινται σε έκτακτη εισφορά επειδή δεν εμφανίζουν κέρδη, ενώ οι ειλικρινείς φορολογούμενοι "τιμωρούνται" για την ειλικρίνεια τους.

Γενικά παρατηρείται στη χώρα μας και γενικά σε χώρες με λιγότερο ανεπτυγμένη φορολογική συνείδηση ότι όσο ανέρχεται το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης, τόσο κατέρχεται το επίπεδο της φορολογικής ηθικής.

Το κράτος στη προσπάθεια εξεύρεσης οικονομικών πόρων, καθιερώνει διάφορα μέτρα με τα οποία αυξάνει τη φορολογητέα βάση.

Το 1994 εισήχθηκε το σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού του εισοδήματος των εμπορικών επιχειρήσεων και των ελευθέρων επαγγελματιών με το Ν.2214/1994. Ο νόμος αποτελεί ένα άκομψο κείμενο με το οποίο προσδιορίζεται το φορολογητέο εισόδημα των υπόχρεων, το οποίο, κατά τεκμήριο, είναι αρκετά μεγαλύτερο από αυτό που δηλώνουν οι τελευταίοι σύμφωνα με τα δεδομένα των βιβλίων τους. Στην αγωνία της η πολιτεία για εξεύρεση χρηματικών πόρων, καθιέρωσε προσδιοριστικούς παράγοντες του εισοδήματος οι οποίοι μπορούν να αμφισβητηθούν άνετα για τη σχέση που έχουν με την οικονομική δραστηριότητα.

Έτσι οι μεταβλητές που εφαρμόζονται για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος είναι ο μισθός εμποροϋπαλλήλου με πέντε έτη προϋπηρεσίας, το εμβαδόν του εργασιακού χώρου σε σχέση με την αξία ανά τετραγωνικό μέτρο, η εμπορικότητα του δρόμου και ο συντελεστής καθαρού κέρδους της επιχείρησης. Από όλες τις προαναφερόμενες μεταβλητές, μόνο η τελευταία έχει άμεση σχέση με το προσδιορισμό του εισοδήματος. Είναι φυσικό λοιπόν, οι φορολογούμενοι που θίγονται από την εφαρμογή του νόμου αυτού, να αντιδρούν με μέσο τη φοροδιαφυγή.

Τέλος θα πρέπει να εξετασθεί η προοδευτικότητα των φορολογικών συντελεστών και ο μέγιστος φορολογικός συντελεστής. Στο σύστημα αυτό υπάρχει το κοινωνικά δίκαιο στοιχείο ότι όσο περισσότερα κερδίζει κάποιος τόσο περισσότερο πρέπει να συμβάλλει στο κόστος λειτουργίας του κράτους. Από την άλλη μεριά όμως το επιπλέον αυτό εισόδημα για κάποιον, σημαίνει και επιπλέον κόπο, θυσία ενός μεγάλου μέρους από το προσωπικό του χρόνο, μεγάλες και πολυέξοδες περιόδους εκπαίδευσης. Δεν είναι αποδεκτό λοιπόν κάποιος ο οποίος εργάζεται παραπάνω να παραχωρεί ένα μεγάλο μέρος του επιπλέον εισοδήματος του στο κράτος (σήμερα το 45%). Ιδιαίτερα όταν το κράτος αυτό δεν ανταποκρίνεται ανάλογα στην αυξημένη αυτή φορολογία.

Γενικά, μπορεί να λεχθεί, ότι η προοδευτικότητα των συντελεστών της φορολογίας εισοδήματος, συμβάλλει στη μείωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος επειδή το επιπλέον ατομικό εισόδημα, από ένα σημείο και μετά, φορολογείται υπέρμετρα, με συνέπεια τα οικονομούντα άτομα να θεωρούν το πρόσθετο οριακό καθαρό κέρδος μικρότερο από την προσπάθεια που απαιτείται για να το αποκτήσουν.

3.2 Το Κοινωνικοοικονομικό Σύστημα

Το κοινωνικοοικονομικό σύστημα της χώρας μας διακρίνεται από τα παρακάτω:

-Στη χώρα μας είναι κοινή διαπίστωση ότι δεν υπάρχει σταθερή οικονομική πολιτική, το φορολογικό σύστημα διακατέχεται από πολυνομία, ενώ το κάθε κυβερνητικό σχήμα που έρχεται στην εξουσία, σχεδόν ανατρέπεται το προϋφιστάμενο φορολογικό καθεστώς και εισάγει κάποιο δικό του.

-Στο υπάρχον κοινωνικό σύστημα κυριαρχεί το ατομικό έναντι του συνολικού συμφέροντος. Το κοινωνικό σύστημα στην Ελλάδα βασίζεται στην οικογένεια, με τη στενή ή τη διευρυμένη της μορφή (σόι). Μέσα στο μικρόκοσμο της οικογένειας ο Έλληνας αναπτύσσει, στη συντριπτική του πλειοψηφία, το σύνολο της κοινωνικής του δραστηριότητας και επιζητά κύρος και αναγνώριση μέσα από αυτή. Το κράτος αποτελεί γι' αυτόν αν όχι μία "εχθρική" μονάδα οπωσδήποτε μία ξένη. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν θεωρεί ηθικό και δίκαιο την απόκρυψη οικονομικών πόρων από το δημόσιο για τη διάθεση τους στην ασφάλεια και ευημερία της οικογένειας του.

-Στην Ελληνική κοινωνία υπάρχει ένας διαρκής αγώνας των συντεχνιακών οργανώσεων για να κερδίσουν όσο το δυνατόν περισσότερα για τα μέλη τους, έστω και αν αυτά δεν τα δικαιούνται ή τα αποστερούν από συνανθρώπους τους που ανήκουν σε ασθενέστερες κοινωνικά και οικονομικά ομάδες.

-Στο πιο πάνω πνεύμα κινείται και το αίτημα των διαφόρων συντεχνιακών ομάδων για φοροαπαλλαγές.

-Οι ασθενέστερες οικονομικά ομάδες επιβαρύνονται από το φορολογικό σύστημα περισσότερο επειδή δεν έχουν τη δυνατότητα φοροδιαφυγής και συνήθως ο φόρος παρακρατείται στη πηγή του. (μισθωτοί, συνταξιούχοι).

-Οι πολίτες βλέπουν ότι παρά την αρκετά μεγάλη φορολογική τους επιβάρυνση δεν υπάρχει ανταποδοτικότητα από την κεντρική εξουσία και η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών είναι πολύ χαμηλή (υγεία, εκπαίδευση, μεταφορές κλπ.).

-Τέλος τη χώρα συνταράσσουν συχνά σκάνδαλα διασπάθισης δημοσίου χρήματος από πολιτικούς και δημόσιους λειτουργούς, με συνέπεια να επηρεάζεται η απόφαση των πολιτών για φοροδιαφυγή.

3.3 Οι Φοροαπαλλαγές

Στο φορολογικό μας σύστημα υπάρχουν οκτακόσιες και πλέον φοροαπαλλαγές. Οι φοροαπαλλαγές, για λόγους οικονομικούς ή κοινωνικούς, παρέχουν προνομιακή μεταχείριση σε ορισμένες επαγγελματικές τάξεις, ομάδες φορολογουμένων ή οικονομικές δραστηριότητες.

Είναι όμως γενικά αποδεκτό ότι πρέπει να αποφεύγεται η επιδίωξη κοινωνικοοικονομικών στόχων μέσω φοροαπαλλαγών, επειδή το σύστημα αυτό παρουσιάζει σημαντικά μειονεκτήματα τα οποία μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

α) Καταστρατηγείται η αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης. Ο μεγάλος αριθμός των φοροαπαλλαγών που κάποιος θα μπορούσε να απολαύσει προϋποθέτει πολύ καλή γνώση του συστήματος, που μόνο αυτοί που έχουν μεγάλα εισοδήματα ενδιαφέρονται να την αποκτήσουν. Εξάλλου, οι μεγάλες ομάδες των πολιτών με χαμηλά εισοδήματα δεν φορολογούνται.

β) Δημιουργούνται προβλήματα στη διαχείριση των φόρων. Το πλήθος των φοροαπαλλαγών δημιουργεί ένα τεράστιο όγκο βιβλιογραφίας που αποτελείται από νόμους, υπουργικές αποφάσεις, αποφάσεις δικαστηρίων κλπ., ο οποίος όγκος είναι δύσκολο να διαχειρίζεται από τους αρμοδίους δημόσιους λειτουργούς.

γ) Εμποδίζεται ο δημοσιονομικός έλεγχος.

Οι περισσότερες φοροαπαλλαγές παραμένουν κρυμμένες στο φορολογικό σύστημα, χωρίς να υπάρχουν στοιχεία για το κόστος τους, είναι άγνωστο πόσοι θα τις εκμεταλλευτούν και σε ποιο βαθμό και μακροχρόνια μετατρέπονται για το δημόσιο σε υποχρεώσεις που είναι δύσκολο να αρθούν, κυρίως λόγω της δύναμης των συνδικάτων.

Μέσα στο σύστημα των φοροαπαλλαγών εντάσσονται και τα φορολογικά κίνητρα των επιχειρήσεων. Αυτά μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες και συγκεκριμένα:

α) Σε κίνητρα αναπτυξιακών νόμων και

β) Σε εκπτώσεις από τα κέρδη χωρίς δικαιολογητικά.

Όσον αφορά τα κίνητρα μέσω αναπτυξιακών νόμων θα πρέπει να πούμε ότι για να μπορέσουν να λειτουργήσουν χωρίς να καταστρατηγούνται, πρέπει να υπάρχει στενή παρακολούθηση των επιχειρήσεων από τις φορολογικές Αρχές, κάτι που σήμερα δεν συμβαίνει λόγω και της διάρθρωσης των υπηρεσιών αυτών. Έτσι πολλές επιχειρήσεις, μεταχειρίζονται τα ποσά αυτά ως "φθηνή χρηματοδότηση" προκαλώντας τεράστιες στρεβλώσεις στο σύστημα.

Σχετικά με τις εκπτώσεις χωρίς δικαιολογητικά, αυτές αναφέρονται κυρίως στις εξαγωγικές επιχειρήσεις και σε αυτές που δραστηριοποιούνται στο χώρο του τύπου.

Όσον αφορά τις πρώτες εκτιμάται ότι κάθε συζήτηση σχετικά με το εθνικά ωφέλιμο ή όχι είναι ανεπίκαιρη, επειδή ήδη η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προσφύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, ζητώντας την κατάργησή τους.

Όσον αφορά τις επιχειρήσεις τύπου θεωρείται ότι οι συγκεκριμένες φοροαπαλλαγές αποτελούν ένα "χάδι" του κράτους στη τέταρτη εξουσία, πρόκληση για τους πολίτες. Εξάλλου είναι γνωστό ότι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο κλάδο αυτό, δραστηριοποιούνται παράλληλα και σε άλλους τομείς, μετέχοντας κυρίως σε κατασκευαστικές εταιρείες που ασχολούνται με μεγάλα δημόσια έργα. Εκτός των άλλων μεμπτών των παράλληλων αυτών οικονομικών δραστηριοτήτων, είναι σχετικά εύκολο να μετακινηθούν εισοδήματα από τη μία δραστηριότητα στην άλλη και να μην φορολογηθούν.

Το κράτος μην αντέχοντας το τεράστιο δημοσιονομικό βάρος που προκαλούν οι φοροαπαλλαγές, έχει συστήσει από τον Μάρτιο του 1995 ειδική επιτροπή η οποία αποτελείται από εκπροσώπους πολιτικών κομμάτων, παραγωγικών τάξεων, επιστημονικών φορέων, στελεχών υπουργείων κλπ.

Η επιτροπή που συστάθηκε με την με αριθμό 1037615/22.3.95 απόφαση του Υπ. Οικονομικών έχει ως σκοπό την αξιολόγηση των κάθε μορφής φορολογικών δαπανών (φορολογικών απαλλαγών κλπ.), με απώτερο στόχο τη δραστικότητα μείωση τους. Ήδη τελευταία προέβη στις πρώτες προτάσεις της με τις οποίες περικόπτεται αξιόλογος αριθμός φοροαπαλλαγών.

3.4 Οι Οργανωτικές Αδυναμίες Των Φοροτεχνικών Υπηρεσιών

Το σοβαρότερο πρόβλημα όμως σχετικά με τη λειτουργία των Δημόσιων Οικονομικών Υπηρεσιών (Δ.Ο.Υ.), είναι το ότι έχει αναπτυχθεί ένα πολύ ισχυρό συνδικαλιστικό κίνημα μέσα σε αυτές, με στελέχη τα οποία βλέπουν το στάδιο αυτό ως πολιτικό εφαλτήριο για τη μεταγενέστερη πολιτική τους εξέλιξη. Με το δεδομένο αυτό, η πολιτική εξουσία του υπουργείου, ελάχιστα μπορεί να εφαρμόσει την πολιτική της, κυρίως σε θέματα εξέλιξης του προσωπικού.

Η επόμενη πιο σπουδαία αδυναμία είναι η ανεπαρκής χρησιμοποίηση των δυνατοτήτων της μηχανογράφησης και η μη καθολική εφαρμογή της σε όλες τις υπηρεσίες.

Άλλη σοβαρή αδυναμία είναι η ανεπαρκής εκπαίδευση και μετεκπαίδευση του προσωπικού των Δ.Ο.Υ., μέσα σε ένα τόσο ρευστό και ευμετάβλητο νομικό, οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον. Η τελευταία αυτή αδυναμία είναι μία συνέχεια της ανυπαρξίας ειδικών μαθημάτων φορολογίας και ελεγκτικής στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Τέλος, υπάρχει μία εγγενής αδυναμία στο μηχανισμό των Δ.Ο.Υ., η οποία αναφέρεται στη πραγματοποίηση μεν της "βεβαίωσης" του φόρου, χωρίς όμως να επιτυγχάνεται και η είσπραξη του.

3.5 Η Παραοικονομία

Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Παυλόπουλο, ορίζεται η παραοικονομία ως "το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο εθνικό προϊόν – αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία – βάσει της εθνικολογιστικής πρακτικής (ορισμών και συμβατικοτήτων που έχουν υιοθετηθεί) ,πλην όμως για διάφορους λόγους δεν καθίσταται δυνατόν να καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες μετρήσεως".

Για να υπάρξει παραοικονομία σε μία χώρα πρέπει να υπάρξουν "κίνητρα" και "δυνατότητες" για τα παραοικονομούντα άτομα. Τα "κίνητρα" αποτελούνται από δύο μεγάλες κατηγορίες:

1) Η αυστηρά γραφειοκρατική δομή του οικονομικού συστήματος, η οποία υψώνει φραγμούς σε κάθε προσπάθεια του πολίτη, με συνέπεια η παράκαμψη των φραγμών αυτών (απαγορεύσεων, κανονισμών, ρυθμίσεων κλπ.) να αποτελεί ένα σημαντικό κίνητρο για παραοικονομία.

2) Η αποφυγή πληρωμής φόρων, εισφορών, τελών και διαφόρων άλλων υπέρ τρίτων χρηματικών επιβαρύνσεων κρατικής προέλευσης.

Οι "δυνατότητες" αναφέρονται στην ανεπάρκεια της δημόσιας διοίκησης, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, για την ανακάλυψη δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της παραοικονομίας που λέγεται και αλλιώς "υπόγεια" ή "σκιώδης" οικονομία.

Από όλα τα προαναφερθέντα, το πιο σημαντικό "κίνητρο" είναι η δυνατότητα αποφυγής φορολόγησης των εισοδημάτων που αποκτώνται από την παραοικονομία. Οι κοινωνικές ομάδες που αποτελούν συνήθως αντικείμενο παραοικονομικής εκμετάλλευσης στην Ελλάδα, είναι κυρίως οι συνταξιούχοι, οι νοικοκυρές, οι φοιτητές και οι αλλοδαποί. Οι ομάδες αυτές αποτελούν συνήθως φθινό εργατικό δυναμικό, οι δε εργοδότες έχουν επιπλέον όφελος από την μη καταβολή των εργοδοτικών εισφορών.

Μία άλλη κοινωνική ομάδα η οποία τροφοδοτεί την παραοικονομία στη χώρα μας, είναι, οι δημόσιοι υπάλληλοι. Σε αυτούς επίσημα απαγορεύεται η άσκηση και άλλου επαγγέλματος, με συνέπεια και αν δεν είχαν τη διάθεση να παραοικονομούν τελικά να το πραγματοποιούν. Από την άλλη μεριά, κάποιοι από αυτούς διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις τις οποίες προσφέρουν έναντι αδρότατης αμοιβής, φυσικά φοροδιαφεύγοντας, (π.χ. καθηγητές που παραδίδουν ιδιαίτερα μαθήματα, εφοριακοί που συμβουλεύουν φορολογικά επιχειρήσεις κλπ.).

Σε μία έρευνα που πραγματοποίησε για λογαριασμό του ΚΕΠΕ, το 1992, ειδική επιστημονική ομάδα με συντονιστή τον Β. Ράπανο, περιέγραψε τα χαρακτηριστικά των παραοικονομούντων, από τα οποία θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικά τα εξής:

-Η παραοικονομία συναντάται περισσότερο στις αστικές περιοχές και λιγότερο στις αγροτικές.

-Τη μεγαλύτερη τάση για παραοικονομία κατά μέσο όρο, παρουσιάζουν τα νοικοκυριά που ο αρχηγός τους εργάζεται στο Δημόσιο. Σχεδόν ένας στους δύο απασχολούμενους στο Δημόσιο παραοικονομεί.

-Η παραοικονομία φαίνεται να συνδέεται με σχετικά υψηλές δαπάνες κατανάλωσης, πράγμα που αποτελεί και ένδειξη για το πού πηγαίνουν τα εισοδήματα από παραοικονομία.

-Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα παραοικονομούντα νοικοκυριά υπερέχουν επίσης σε διαρκή καταναλωτικά αγαθά και εξοπλισμό, τα περισσότερα από τα οποία είναι εισαγόμενα.

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι τα φαινόμενα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής υπάρχουν παράλληλα με την επίσημη οικονομία, την επηρεάζουν και επηρεάζονται από αυτήν. Η αλληλεπίδραση είναι πολλαπλή και αφορά βασικά μεγέθη της οικονομίας.

3.6 Το Επίπεδο Της Φορολογικής Ηθικής

Το επίπεδο της φορολογικής ηθικής σε μία χώρα πραγματώνεται κυρίως μέσα από την ιδιοσυγκρασία, τα πιστεύω και τις πεποιθήσεις των κατοίκων της, αλλά ακόμα και μέσα από τις σχέσεις που διαμορφώνονται μεταξύ του κράτους και των πολιτών του. Είναι αλήθεια ότι όσο ορθολογικότερη και κοινωνικά δικαιότερη είναι η διάθεση των πόρων από το κράτος, όσο υψηλότερη είναι η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών, όσο αποτελεσματικότερη είναι η δημόσια διοίκηση, τόσο και το επίπεδο της φορολογικής ηθικής είναι υψηλότερο.

Ύστερα από έρευνα των Bruno – S. Frey και Hannelore που έγινε το 1984, προέκυψε η εξής κατάταξη ορισμένων χωρών σύμφωνα με το επίπεδο φορολογικής ηθικής. Στη κατάταξη αυτή ο αριθμός 17 αντιστοιχεί στο χαμηλότερο επίπεδο, ενώ ο αριθμός 1 στο υψηλότερο επίπεδο φορολογικής ηθικής. Σημειώνεται ότι η Ελλάδα δεν εμφανίζεται στην έρευνα.

<u>Χώρα</u>	<u>Βαθμός</u>
Ιταλία	17
Γαλλία	14
Ισπανία, Βέλγιο	12
Δυτ. Γερμανία, Αυστρία, Ολλανδία	9
Η.Π.Α., Καναδάς, Ιαπωνία, Ιρλανδία	6
Νορβηγία, Σουηδία, Δανία, Φιλανδία, Η.Β.	4
Ελβετία	1

Το ίδιο το φορολογικό σύστημα επηρεάζει άμεσα το επίπεδο της φορολογικής ηθικής μέσω ορισμένων παραγόντων όπως:

-Η δίκαια μεταχείριση των φορολογουμένων από το κράτος, με την καθολική φορολόγηση η οποία θα είναι ανάλογη με τη φοροδοτική ικανότητα του κάθε πολίτου.

-Η ορθολογική και συνετή διαχείριση των φορολογικών εσόδων. Το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης που είναι συνάρτηση του ύψους των φορολογικών συντελεστών.

-Οι δυνατότητες των φορολογικών υπηρεσιών για σύλληψη της φορολογητέας ύλης και το μέγεθος της τιμωρίας σε περίπτωση φοροδιαφυγής, σε σχέση με το προσδοκώμενο κέρδος.

Γενικότερα αν δούμε ως ένα σύνολο τη φοροδιαφυγή ισχύει η ανισότητα:

$$p \cdot f > g$$

όπου:

p = η πιθανότητα ανακάλυψης της φοροδιαφυγής από τις φορολογικές Αρχές,

f = η επιβαλλόμενη ποινή (χρηματική, ποινική κλπ.),

g = το οικονομικό ή άλλο όφελος από τη πραγματοποίηση της φοροδιαφυγής.

Είναι φανερό από την ανισότητα ότι όσο μικρότερες είναι οι τιμές των p και f , τόσο μεγαλύτερη είναι και η τάση για φοροδιαφυγή.

Ένας σοβαρός παράγοντας που ευθύνεται για το γενικώς παραδεκτά χαμηλό επίπεδο φορολογικής ηθικής στη χώρα μας είναι και η έλλειψη επιχειρηματικής παράδοσης. Στην πατρίδα μας λειτουργούν κυρίως μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες είναι συνήθως ευκαιριακές και οι φορείς τους αποσκοπούν σε εύκολο και γρήγορο κέρδος. Κλείνουν τόσο εύκολα όσο ανοίγουν και στο σύντομο αυτό διάστημα οι επιχειρηματίες αποσκοπούν μόνο στο να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους με κάθε τρόπο.

Από την άλλη μεριά το κράτος πολλές φορές λειτουργεί εντελώς αντιορθολογικά, δίνοντας άφεση αμαρτιών στους φοροφυγάδες. Έτσι, με το άρθρο 10 του Ν. 2019/1992, δόθηκε το δικαίωμα σε όλους τους φορολογουμένους της χώρας μας, να δηλώσουν, χωρίς να πληρώσουν φόρο και χωρίς καμία απολύτως διοικητική ή ποινική κύρωση, τα μέχρι τότε φοροδιαφεύγοντα εισοδήματά τους, τα οποία μάλιστα θα μπορούσαν να τα χρησιμοποιήσουν για να καλύψουν τεκμήρια αγορών στα επόμενα χρόνια.

Είναι φανερό ότι τέτοιες ενέργειες, αμβλύνουν το περί δικαίου αίσθημα και οδηγούν όλο και περισσότερα άτομα στη φοροδιαφυγή.

3.7 Το Μέγεθος Των Επιχειρήσεων

Η χώρα μας κυριαρχείται από ένα πλήθος μικρού μεγέθους επιχειρήσεων. Το γεγονός αυτό έχει μεγάλη σημασία γιατί είναι δεκτό ότι στην Ελλάδα η φοροδιαφυγή γίνεται περισσότερο σε μικρό μέγεθος από πολλούς και λιγότερο σε μεγάλο μέγεθος από λίγους.

Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων στη χώρα μας ξεκινά από τον οικογενειακό πυρήνα ανάπτυξης και αναφοράς του Έλληνα, ο οποίος μέσα σε αυτό το πλαίσιο βλέπει και την εργασιακή του δραστηριότητα να δομείται σε οικογενειακό επίπεδο.

Το πλήθος των κατοίκων της χώρας μας που δραστηριοποιούνται στον ιδιωτικό τομέα αποφεύγουν την έμμισθη σχέση εργασίας και προτιμούν να αναπτύξουν οικονομικές δραστηριότητες σε μικρές επιχειρήσεις οικογενειακής εμβέλειας. Η λογιστική παρακολούθηση των οικονομικών δεδομένων των επιχειρήσεων αυτών είναι συνήθως υποτυπώδης και η φοροδιαφυγή είναι ένα συνεχές γεγονός που αυξάνει σημαντικά την πραγματική κερδοφορία τους.

Αλλά ακόμα και εάν κάποτε η επιχείρηση αυτή επεκταθεί προσλαμβάνοντας άτομα έξω από το οικογενειακό περιβάλλον των ιδιοκτησιακών φορέων της, τα άτομα αυτά σύντομα αναπτύσσουν φυγόκεντρες τάσεις και αποσχίζονται από την οικονομική μονάδα προσπαθώντας να δημιουργήσουν δικές τους επιχειρήσεις.

Από την άλλη μεριά, το κράτος στην προσπάθεια, του για είσπραξη μεγαλύτερων εσόδων θεσπίζει νόμους οι οποίοι έχουν ως συνέπεια τον κατακερματισμό των επιχειρήσεων. Κραυγαλέο παράδειγμα είναι ο Ν. 2065/1992 ο οποίος θέσπισε τη φορολογία των κερδών των προσωπικών εταιρειών και των εταιρειών περιορισμένης ευθύνης με συντελεστή φόρου 35%. Αυτό είχε ως άμεση συνέπεια τη διάσπαση των οικογενειακών επιχειρήσεων σε μικρότερες προσωπικές και την απότομη μεγέθυνση του αριθμού τους. Στο μεταξύ, όλα αυτά συμβαίνουν σε μία δεκαετία όπου σε όλες τις δυτικές χώρες υπάρχει μία έξαρση των συγχωνεύσεων και των απορροφήσεων των επιχειρήσεων, στη προσπάθεια των οικονομικών μονάδων για δημιουργία οικονομιών κλίμακας και εκμετάλλευση συγκριτικών πλεονεκτημάτων.

3.8 Οι Αναποτελεσματικότητες Στο Φορολογικό Μας Σύστημα

Ένα φορολογικό σύστημα σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, για να είναι αποτελεσματικό θα πρέπει:

α) Να αποφέρει αρκετά έσοδα ικανά να χρηματοδοτούν τις δημόσιες δαπάνες και να καλύπτουν τα τυχόν ελλείμματα.

β) Να είναι δίκαιο, ώστε να αποφεύγονται οι στρεβλώσεις στο σύστημα από την επιβολή φόρων.

γ) Να αποτρέπει τη φοροδιαφυγή, να είναι απλό και διαφανές και να έχει χαμηλό κόστος.

δ) Η υπάρχουσα αντίφαση μεταξύ οικονομικών και κοινωνικών στόχων πρέπει να ξεπερνιέται χωρίς την υπερβολική μείωση της φορολογικής βάσης.

Όπως είναι εμφανές κανένα από τα πιο πάνω κριτήρια δεν φαίνεται να πληρούνται ικανοποιητικά από το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας. Η αποδοτικότητα του φορολογικού μας συστήματος είναι περιορισμένη και οφείλεται κυρίως στη συρρικνωμένη φορολογική βάση και στις εκτεταμένες φοροαπαλλαγές.

Έτσι η άντληση εσόδων βασίζεται στη χώρα μας, κυρίως στους εμμέσους φόρους, ο« οποίοι καλύπτουν περίπου το 70% του συνόλου των φορολογικών εσόδων, ενώ οι άμεσοι φόροι καλύπτουν μόνο το 30%. Συγκριτικά αναφέρουμε ότι σύμφωνα με μία έρευνα που έγινε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (I.M.P.), τα ποσοστά των αμέσων και εμμέσων φόρων στα φορολογικά έσοδα των χωρών της Ακτής Ελεφαντοστού, της Βολιβίας και της Σρι Λάνκα, φαίνεται ότι σε γενικές γραμμές συμπίπτουν με εκείνα του Ελληνικού φορολογικού συστήματος. Τα ποσοστά συμμετοχής των εμμέσων φόρων στο σύνολο των φορολογικών εσόδων των χωρών Άνω Βόλτα, Κένυας, Μαρόκου, Σενεγάλης, Τυνησίας, Βραζιλίας και Μαλαισίας ήταν σε χαμηλότερα επίπεδα από τα αντίστοιχα ποσοστά του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας. Τέλος, μόνο τρεις χώρες φαίνεται ότι είχαν ποσοστά συμμετοχής των εμμέσων φόρων, στο σύνολο των φορολογικών εσόδων, υψηλότερα από εκείνα της Ελλάδας. Οι χώρες αυτές είναι η Γουατεμάλα, η Παραγουάη και το Πακιστάν.

Αλλά και στους άμεσους φόρους τα ποσοστά συμμετοχής των φορολογουμένων είναι ανισομερή με τους μισθωτούς και τους συνταξιούχους να συμμετέχουν στο 60% περίπου του συνόλου της άμεσης φορολογίας.

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό του φορολογικού μας συστήματος είναι η πολυπλοκότητα και η επικάλυψη που το χαρακτηρίζει με συνέπεια πολλές φορές να υπάρχει αλληλοσυγκρουόμενη νομοθεσία αλλά και αποφάσεις της διοίκησης.

Η βάση του φορολογικού μας συστήματος αποτελείται από το Ν.Δ. 3323/1955 που αναφέρεται στη φορολογία εισοδήματος, το Ν. 1642/1986 που αναφέρεται στο φόρο προστιθέμενης αξίας και το Π.Δ. 186/92 περί κώδικα βιβλίων και στοιχείων (Κ.Β.Σ.). Ειδικά ο Κ.Β.Σ. αναφέρεται στους φορολογικούς κανόνες με τους οποίους θα πρέπει να λειτουργεί η αγορά και στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις των επιτηδευματιών. Ο Κ.Β.Σ. έγινε για να συμβάλει στον έλεγχο και τη σύλληψη της φορολογητέας ύλης και να πατάξει τη φοροδιαφυγή. Καθορίζει ένα πλαίσιο κανόνων τήρησης των φορολογικών βιβλίων των επιτηδευματιών, αλλά τελικά οι κανόνες αυτοί καθιερώνουν ένα άκαμπτο, γραφειοκρατικό και τυπολατρικό ελεγκτικό-λογιστικό σύστημα, που έχει καταλήξει να αστυνομεύει την οικονομική ζωή της χώρας, χωρίς στη πραγματικότητα να λειτουργεί για την πρόληψη της φοροδιαφυγής.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η καταστρατήγηση των διατάξεων του Κ.Β.Σ. από τους επιτηδευματίες, επειδή αν κάποτε συλληφθούν για φοροδιαφυγή οι επιπτώσεις είναι σχεδόν ασήμαντες (μικρά πρόστιμα, χρονοβόρες διαδικασίες, συμβιβασμοί, εξαγορές ποινών φυλάκισης), ώστε η επιβάρυνση που προκύπτει να είναι αμελητέα σε σχέση με το όφελος που προέκυψε από τη φοροδιαφυγή.

Επιπλέον ο φοροελεγκτικός μηχανισμός του Υπουργείου Οικονομικών είναι ανεπαρκής, χωρίς αναγκαστικά η ευθύνη γι αυτό να πέφτει στα άτομα που τον στελεχώνουν. Η πολιτεία με αδόκιμες και αλληλοσυγκρουόμενες αποφάσεις της, αλλάζει κάθε τόσο τα συστήματα ελέγχων, θεσπίζει χαριστικές αποφάσεις όπου οι φορολογικές υποθέσεις περαιώνονται χωρίς έλεγχο και γενικά στη παραμικρή υποψία πολιτικού κόστους ματαιώνει την οποιαδήποτε διαδικασία ελέγχου. Είναι γνωστό ότι σε κάθε προεκλογική περίοδο, φθάνουν στις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες, προφορικές εντολές για διακοπή των ελέγχων.

4. ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Ο τρόποι φοροδιαφυγής είναι πάρα πολλοί και εδώ γίνεται μία πρώτη προσπάθεια προσέγγισης του θέματος. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια απαρίθμηση των πιο βασικών μεθόδων φοροδιαφυγής. Για να γίνει μία ταξινόμηση των μεθόδων αυτής, οι μέθοδοι θα αναλυθούν καταρχάς σύμφωνα με τις πηγές εισοδήματος φυσικών προσώπων και στη συνέχεια σύμφωνα με άλλες φορολογίες στις οποίες παρατηρείται εκτεταμένη φοροδιαφυγή.

4.1 Η Φοροδιαφυγή Κατά Πηγή Εισοδήματος

Από τις πηγές εισοδήματος θα αφαιρεθεί η Γ πηγή που αναφέρεται σε εισοδήματα από κινητές αξίες, επειδή συνήθως στα εισοδήματα αυτά παρακρατείτε ο φόρος στη πηγή και εξαντλείται η φορολογική υποχρέωση.

Ακόμα η ΣΤ πηγή, που αναφέρεται σε εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις επειδή εμφανίζει ελάχιστη δυνατότητα φοροδιαφυγής, διότι και σε αυτά τα εισοδήματα ο φόρος παρακρατείτε στην πηγή. Βέβαια τα άτομα που έχουν εισοδήματα της πηγής αυτής συνηθέστατα καταφεύγουν σε φοροδιαφυγή μέσω της παραοικονομίας στη προσπάθεια τους να βελτιώσουν τα μάλλον πενιχρά εισοδήματά τους.

Τα εισοδήματα από την Α' - Β' πηγή αναφέρονται σε έσοδα που προέρχονται από ενοίκια ακινήτων (κτισμάτων ή γης). Η συνηθέστερη μορφή φοροδιαφυγής γίνεται με την ύπαρξη διαφορετικού πραγματικού μισθώματος από αυτό που αναγράφεται στα συμβόλαια μισθώσεως. Για την διασφάλιση του εκμισθωτή συνήθως υπογράφονται συναλλαγματικές ή μεταχρονολογημένες επιταγές, με ημερομηνίες λήξεως αυτές της καταβολής των ενοικίων και με ποσά τη διαφορά μεταξύ του πραγματικού και του εικονικού μισθώματος.

Στη περίπτωση της μισθώσεως αγροτικών εκτάσεων σπάνια συντάσσονται συμβόλαια, οι μισθώσεις γίνονται συνήθως σε μέλη του οικογενειακού περιβάλλοντος του εκμισθωτή έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η είσπραξη του μισθώματος, ο δε εκμισθωτής αναφέρει το αγροτεμάχιο στη φορολογική του δήλωση ως "χέρσο".

Όσον αφορά την φοροδιαφυγή στη Δ' πηγή (εισοδήματα από εμπορικές επιχειρήσεις), θα πρέπει να αναφέρουμε ότι είναι η κατηγορία εισοδημάτων όπου η φοροδιαφυγή εμφανίζεται σε όλο της το μεγαλείο. Κυρίως οι μέθοδοι στη περίπτωση αυτή αναφέρονται στο τρόπο τήρησης των φορολογικών βιβλίων και έκδοσης των στοιχείων από μέρους των επιτηδευματιών. Μερικοί από τους πιο γνωστούς τρόπους φοροδιαφυγής εδώ είναι οι εξής:

-Ο πιο απλός και αποτελεσματικός τρόπος είναι η πραγματοποίηση αγορών και πωλήσεων χωρίς αντίστοιχα την ζήτηση ή την έκδοση φορολογικών στοιχείων (τιμολογίων, δελτίων αποστολής κλπ.). Από τη στιγμή που η πράξη δεν θα ανακαλυφθεί κατά το χρόνο τέλεσης της (π.χ. έλεγχος στη διακίνηση των αγαθών από την ΥΠ.Ε.Δ.Α.), δεν αφήνει μεταγενέστερα ίχνη και προσφέρει διπλό κέρδος στον παραβάτη, από την φοροδιαφυγή πρώτον αυτή καθαυτή και δεύτερον από τη φοροκλοπή του έμμεσου φόρου (π.χ. Φ.Π.Α.).

-Η εμφάνιση πώλησης μικρότερης ποσότητας αγαθού από αυτό που διακινήθηκε. Αυτό μπορεί να γίνει είτε με τη χρησιμοποίηση του ίδιου συνοδευτικού στοιχείου σε πολλές μεταφορές, είτε με τη διόρθωση των ποσοτήτων που αναγράφονται στο στοιχείο.

-Η έκδοση φορολογικών στοιχείων που εμφανίζουν άλλες ποσότητες και αξίες στο πρωτότυπο και άλλες στο αντίγραφο. Στη πράξη συνήθως αφαιρείται ένα μηδενικό από τα αντίγραφο του φορολογικού στοιχείου. Βέβαια ο νομοθέτης στάθηκε ιδιαίτερα σκληρός στη μέθοδο αυτή της φοροδιαφυγής ονομάζοντας τα φορολογικά αυτά στοιχεία πλαστά (άρθρο 31 Ν. 1591/1986) και θεσπίζοντας διοικητικές κυρώσεις που φθάνουν μέχρι και του πενταπλασίου της αξίας που φοροδιέφυγε, ενώ ταυτόχρονα η πράξη διώκεται και ποινικά.

-Πλαστά επίσης θεωρούνται και τα φορολογικά στοιχεία τα οποία έχουν διατηρηθεί εκτός της κανονικής διαδικασίας μέσω των Δ.Ο.Υ. Στις περιπτώσεις αυτές δηλαδή ο εκδότης χρησιμοποίησε κάποιο μηχανικό μέσο για να εμφανίσει το αποτύπωμα της διατηρητικής μηχανής της Δ.Ο.Υ. πάνω στο φορολογικό στοιχείο. Οι περισσότεροι "επαγγελματίες" του τρόπου αυτού χρησιμοποιούν ομοιώματα μηχανών τα οποία κατασκευάζονται παράνομα σε ειδικά μηχανουργεία, ενώ οι πιο "ερασιτέχνες" ικανοποιούνται με την τεχνική της "καρφίτσας".

-Παρόμοια με τα πλαστά είναι και τα εικονικά φορολογικά στοιχεία τα οποία συνήθως αναφέρονται σε συναλλαγές οι οποίες πραγματοποιούνται μεταξύ διαφορετικών προσώπων από αυτά που αναγράφουν.

-Η θεώρηση φορολογικών στοιχείων από υπαρκτά πρόσωπα τα οποία όμως δεν έχουν σκοπό να ασκήσουν εμπορική δραστηριότητα αλλά να εμπορευτούν αυτά τα ίδια τα φορολογικά στοιχεία. Τα πρόσωπα αυτά συνήθως ενοικιάζουν έναν μικρό χώρο τον οποίο δηλώνουν ως επαγγελματική έδρα και κατόπιν εμφανίζονται στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. όπου και θεωρούν τιμολόγια, δελτία αποστολής κλπ. Τα πρωτότυπα των στοιχείων αυτών, τα εμπορεύονται έναντι κάποιας αμοιβής που συνήθως είναι το μισό ποσό του αναγραφόμενου Φ.Π.Α.

-Η διόγκωση του κόστους παραγωγής με την εμφάνιση υπερτιμολογημένων παραστατικών ή η αύξηση των δαπανών με τον ίδιο τρόπο. Η περίπτωση των υπερτιμολογήσεων διαπιστώνεται συνήθως μεταξύ συνδεδεμένων επιχειρήσεων, όπου η πωλήτρια εταιρεία προμηθεύει το αγαθό στην αγοράστρια σε τιμή πολύ μεγαλύτερη από ότι η τελευταία θα μπορούσε να το βρει στην αγορά.

-Σχετική είναι και μέθοδος της υποτιμολογήσεως η οποία κυρίως εμφανίζεται στην παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος και στη μείωση του φορολογικού βάρους, ειδικά σε χώρες με αυξημένους φορολογικούς συντελεστές. Στην παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος συνήθως έχουμε συμφωνία μεταξύ του ημεδαπού εξαγωγέα και του αλλοδαπού εισαγωγέα έτσι ώστε ο πρώτος να τιμολογήσει κάτω από την πραγματική τιμή, ο δε άλλος να καταθέσει τη διαφορά μεταξύ πραγματικού και αναγραφόμενου τιμήματος σε λογαριασμό του εξαγωγέα σε τράπεζα του εξωτερικού.

Με τον τρόπο αυτό γίνεται αφενός μεν λαθραία εξαγωγή συναλλάγματος που σε αντίθετη περίπτωση θα έπρεπε να εκχωρηθεί υποχρεωτικά, όσον αφορά τη χώρα μας, στην τράπεζα της Ελλάδος, αφετέρου δε μειώνεται η φορολογική βάση του εξαγωγέα. Οι υπερτιμολογήσεις και οι υποτιμολογήσεις είναι δύσκολο να διαπιστωθούν κυρίως όταν συμβαίνουν μεταξύ συνδεδεμένων επιχειρήσεων διαφορετικών κρατών. Στο όλο σύστημα υπάρχει πάντα η Α' και Β' χώρα και μία ενδιάμεση τρίτη η Γ ως "φορολογικός παράδεισος". Έτσι όταν μία επιχείρηση της χώρας Α' θέλει να κάνει μία πώληση στη χώρα Β', πουλάει τα εμπορεύματα υποτιμολογημένα στην επιχείρηση της χώρας Γ του "φορολογικού παράδεισου", όπου ο φορολογικός συντελεστής είναι χαμηλός και γι' αυτό χαρακτηρίζεται η χώρα αυτή ως "φορολογικός παράδεισος". Η ενδιάμεση επιχείρηση τα μεταπουλάει στον πραγματικό αγοραστή της χώρας Β' στην κανονική τιμή αφού έχει όπως προαναφέρθηκε μικρό συντελεστή φόρου. Με τον τρόπο αυτό η πωλήτρια επιχείρηση καταφέρνει να μειώσει τη φορολογική της βάση. Από την άλλη πάλι μεριά, η ίδια επιχείρηση μπορεί να αγοράσει υπερτιμολογημένες πρώτες ύλες από την επιχείρηση της χώρας του "φορολογικού παραδείσου" έτσι ώστε να αυξήσει τεχνητά το κόστος παραγωγής και να εμφανίσει μειωμένα κέρδη.

-Τα ηθελημένα αθροιστικά λάθη στα φορολογικά βιβλία τα οποία αλλοιώνουν κατά τρόπο ουσιώδη τα δεδομένα των συναλλαγών.

-Τα κέντρα διασκέδασης, όπου η φοροδιαφυγή είναι συνήθως τεράστια και απροκάλυπτη και γίνεται με το να καταχωρούν ως έσοδα μόνο τα εισιτήρια της εισόδου. Στην πραγματικότητα όμως η τιμή του εισιτηρίου απέχει πολύ από την αξία της πραγματικής κατανάλωσης του πελάτη, στον οποίο για το υπόλοιπο του καταβλητέου ποσού προσκομίζεται αθεώρητη απόδειξη, η οποία μετά την καταβολή του τιμήματος εξαφανίζεται διακριτικά από τον σερβιτόρο.

-Στον ίδιο τύπο επιχειρήσεων και κυρίως σε αυτές που λειτουργούν πολλές ώρες κατά τη διάρκεια της ημέρας, προσφιλής τρόπος φοροδιαφυγής είναι και η χρησιμοποίηση μιας κανονικά εκδοθείσας απόδειξης για πολλές όμοιες συναλλαγές. Έτσι λ.χ. στις καφετερίες γνωρίζουν ότι η πλειονότητα των πελατών είναι σε παρέες των δύο ατόμων και η συνήθης παραγγελία είναι δύο καφέδες. Με την έκδοση λοιπόν μιας απόδειξης το πρωί, στην πρώτη παρέα, μπορεί ο σερβιτόρος να τελειώσει την βάρδια του χωρίς η επιχείρηση να αναγκασθεί να εκδώσει και άλλη για όλες της υπόλοιπες παρέες με την ίδια παραγγελία. Χρειάζεται το έμπειρο μάτι ενός ειδικού ή ενός υποψιασμένου καταναλωτή για να αντιληφθεί ότι η αναγραφόμενη ώρα εκδόσεως της απόδειξης απέχει πολύ από την πραγματική.

Η Ε' πηγή εισοδήματος αναφέρεται στα εισοδήματα από αγροτικές εργασίες. Το κράτος χαϊδεύοντας τον υπερδιογκωμένο στη χώρα μας πρωτογενή τομέα, έχει θεσπίσει μεγάλα αφορολόγητα όρια και στην ουσία ουδέποτε ασχολήθηκε σοβαρά με τον έλεγχο και τη φορολόγηση των αγροτικών εισοδημάτων. Από την άλλη μεριά οι αγρότες θεωρούν πια κεκτημένο δικαίωμα τη μη φορολόγηση τους, θέλοντας να πιστεύουν ότι το κράτος τους οφείλει ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη για αυτό που κάνουν και οπωσδήποτε πολύ περισσότερη από οποιονδήποτε άλλον εργαζόμενο.

Τέλος, η Ζ' πηγή εισοδήματος αναφέρεται σε εισοδήματα από ελευθέρια επαγγέλματα και από δραστηριότητες οι οποίες δεν μπορούν να ενταχθούν σε κάποια άλλη πηγή. Η φοροδιαφυγή στους ελεύθερους επαγγελματίες είναι σημαντική επειδή η υπηρεσία καταναλώνεται τη στιγμή που δημιουργείται αλλά και επειδή, στις περισσότερες περιπτώσεις, ο επιτηδευματίας αναπτύσσει διαπροσωπική σχέση με τον πελάτη. Πολλές φορές μάλιστα η σχέση αυτή είναι άμεσης εξάρτησης έτσι ώστε να γίνεται εξαιρετικά δύσκολη η αποκάλυψη της φοροδιαφυγής. Η υπηρεσία ελέγχου διακίνησης αγαθών (ΥΠ.Ε.Δ.Α) λ.χ., όσες φορές προσπάθησε να ελέγξει ιατρούς κατά την διάρκεια της εργασίας τους, συνάντησε την κάθετη άρνηση συνεργασίας από τους πελάτες τους, ιδιαίτερα όταν ο ιατρός είχε χειρουργική ειδικότητα. Εν πάσει περιπτώσει, ο προσφιλής τρόπος φοροδιαφυγής των ελευθέρων επαγγελματιών είναι η μη έκδοση ή η έκδοση μικρότερης της πραγματικής αξίας απόδειξης παροχής υπηρεσιών.

4.2 Η Φοροδιαφυγή Στο Φόρο Προστιθέμενης Αξίας

Επειδή ο φόρος προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.) είναι ένας ουδέτερος φόρος, είναι γεγονός ότι συμβάλλει στην εξυγίανση των οικονομικών μονάδων, αφού από μόνος του δεν οδηγεί στη διάσπαση τους και ούτε επιβαρύνει σωρευτικά τις συναλλαγές (όπως π.χ. το χαρτόσημο).

Από την άλλη μεριά όμως η αποφυγή απόδοσης του αποτελεί "πειρασμό" ειδικά στις οικονομικές μονάδες με μικρό συντελεστή μικτού κέρδους.

Η μεθοδολογία απόκρυψης Φ.Π.Α. είναι αυτή η οποία αναφέρεται και πιο πάνω, σχετικά με το τρόπο φοροδιαφυγής των εμπορικών επιχειρήσεων. Ειδικά έχουμε τη μη εμφάνιση με τη μη έκδοση ή την ανακριβή έκδοση φορολογικών στοιχείων και τη διόγκωση του κόστους ή των δαπανών με τη λήψη πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων. Η πρώτη μέθοδος αναφέρεται στη μείωση των εκροών του υπόχρεου ενώ η δεύτερη στην αύξηση των εισροών.

Μεγάλη φοροδιαφυγή στο Φ.Π.Α., γίνεται επίσης στο κύκλωμα των επιχειρήσεων ανακύκλωσης υλικών. Η συλλογή των ανακυκλωμένων υλικών στη χώρα μας έχει αναληφθεί κυρίως από ιδιώτες – συλλέκτες των οποίων η δραστηριότητα είναι συνήθως περιστασιακή ή επικουρική. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών ανήκει σε περιθωριακές ομάδες (αθίγγανοι, μειονοτικοί κλπ.) Τα άτομα αυτά λοιπόν αφού δηλώσουν άσκηση δραστηριότητας σε κάποια Δ.Ο.Υ., θεωρούν ικανό αριθμό φορολογικών στοιχείων. Ενώ εκδίδουν τα στοιχεία αυτά κανονικά για τις πωλήσεις τους, σπάνια αποδίδουν τον εισπραχθέντα φόρο στο Δημόσιο και γενικά σπάνια εκπληρώνουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι το όφελος στην περίπτωση τους είναι μεγάλο και αναφέρεται σχεδόν στο σύνολο του φόρου που εισέπραξαν, επειδή συλλέγοντας οι ίδιοι τα υλικά, στερούνται σοβαρών εισροών.

Σημειώνεται ότι οι Δ.Ο.Υ. αδυνατούν να τους καταλογίσουν τα οφειλόμενα ποσά επειδή μετακινούνται συνεχώς και όχι σπάνια εγκαταλείπουν την χώρα (κυρίως άτομα από Δημοκρατίες του πρώην ανατολικού συνασπισμού).

Μετά την 1.1.1993 παρουσιάστηκαν νέες μορφές διαφυγής του Φ.Π.Α. στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Το θέμα αυτό σχετίζεται με τις αδυναμίες του μηχανισμού που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα για την παρακολούθηση του φόρου προστιθέμενης αξίας στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές (Value Added Tax Information Exchange System V.I.E.S.-).

Οι τρόποι φοροδιαφυγής στο ενδοκοινοτικό εμπόριο που επισημάνθηκαν μέχρι τώρα είναι οι εξής:

-Η διακίνηση από χώρα σε χώρα περισσότερων αγαθών από εκείνα που αναγράφονται στα συνοδευτικά έγγραφα του αποστολέα.

-Η διακίνηση διαφορετικών αγαθών από αυτά που αναγράφονται στα συνοδευτικά έγγραφα του αποστολέα.

-Η διακίνηση αγαθών χωρίς συνοδευτικά έγγραφα.

Γενικά το όλο πρόβλημα στην καταβολή του Φ.Π.Α. οφείλεται στην ύπαρξη ισχυρού οικονομικού κινήτρου από πλευράς των φορολογουμένων και ουσιαστικής αδυναμίας των φορολογικών αρχών να παρακολουθήσουν την διαδικασία του Φ.Π.Α., έλεγχος – βεβαίωση – είσπραξη.

Τελικά η φοροδιαφυγή του Φ.Π.Α. εντοπίζεται στο λιανικό κυρίως εμπόριο, όπου μερικές φορές διαμορφώνονται δυο τιμές του αγαθού στο τελικό στάδιο πώλησης. Της προσφοράς του αγαθού από τον πωλητή πρώτον με και δεύτερον άνευ Φ.Π.Α. Αυτή τη δεύτερη τιμή (άνευ Φ.Π.Α.) προτιμά τελικά ο καταναλωτής. Η όλη αυτή όμως διαδικασία, εκτός των συνεπειών της φοροδιαφυγής, ουσιαστικά διαταράσσει τους όρους εμπορίου των επιχειρήσεων, επειδή αυτός που πουλάει χωρίς την έκδοση φορολογικού στοιχείου και δεν εισπράττει Φ.Π.Α., έχει τη δυνατότητα να προσφέρει πολύ μειωμένη τιμή.

Αν αναλογιστούμε μάλιστα ότι οι επιχειρήσεις με μεγάλη ταχύτητα κυκλοφορίας των αγαθών τους έχουν και μικρούς συντελεστές κέρδους που σπάνια περνούν το 5%, καταλαβαίνουμε πως η μη απόδοση του αναλογούντος σε συντελεστή 18% φόρου, αφήνει τεράστια περιθώρια διαπραγμάτευσης της τελικής τιμής.

4.3 Η Φοροδιαφυγή Στη Φορολογία Μεταβιβάσεων, Κληρονομιών, Δωρεών και Γονικών Παροχών

Η φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών είναι φορολογία επί του κεφαλαίου που αποκτάται αιτία θανάτου ή από χαριστική αιτία.

Η φορολογία του κεφαλαίου από τις πιο πάνω αιτίες είναι άμεσα συνδεδεμένη με την έννοια και τη φιλοσοφία της κοινωνίας περί ιδιωτικής ιδιοκτησίας όπως εμφανίζεται ανάγλυφα στον Αστικό Κώδικα (ΑΝ 2250/1940).

Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον στις παρούσες φορολογίες παρουσιάζει ο τρόπος αποτίμησης της αξίας κυρίως των ακινήτων. Το μεγαλύτερο μέρος των ακινήτων, ακόμη και σήμερα, αποτιμάται στη χώρα μας σύμφωνα με την υποκειμενική εκτίμηση, είτε του υπόχρεου σε φόρο είτε του φορολογικού ελεγκτή. Η ισχύουσα βέβαια νομοθεσία (ΝΔ 118/1973) αναφέρει ότι η εκτίμηση της αξίας των ακινήτων γίνεται με τη χρήση πρόσφορων συγκριτικών στοιχείων, αλλά τελικά αυτή δεν παύει να είναι σε ένα μεγάλο βαθμό υποκειμενική. Βέβαια από το 1986 και μετά, για τα αστικά ακίνητα, εισήχθη το σύστημα του αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας τους το οποίο γίνεται προσπάθεια να γενικευθεί.

Με βάση τα προαναφερόμενα λοιπόν είναι φυσικό, ο φορολογούμενος να προσδιορίζει την αξία του ακινήτου στη μικρότερη δυνατή τιμή, ο δε ελεγκτής σε σημαντικά μεγαλύτερη. Με το δεδομένο όμως ότι οι δηλώσεις π.χ. φόρου κληρονομιάς ελέγχονται κατά τεκμήριο στο χρόνο παραγραφής των, δηλαδή μία δεκαετία μετά τη γένεση της φορολογικής υποχρέωσης, είναι κατανοητό ότι η φοροδιαφυγή είναι μεγάλη.

Στη πράξη οι φορολογούμενοι υποβάλλουν δηλώσεις με αξίες ακινήτων τέτοιες που να καλύπτουν ακριβώς το εκάστοτε προσδιοριζόμενο από το νόμο αφορολόγητο ποσό, αποφεύγοντας να καταβάλουν άμεσα οποιοδήποτε ποσό φόρου. Ο νομοθέτης βέβαια προσδιόρισε προσαυξήσεις και πρόστιμα στη διαφορά μεταξύ δηλωθείσας και προσδιορισθείσας αξίας, αλλά στη πραγματικότητα, η μεγάλη χρονική περίοδος που μεσολαβεί μέχρι τον έλεγχο και οι ρυθμοί του πληθωρισμού στη χώρα μας, εξουδετερώνουν πλήρως τις επιβαρύνσεις αυτές. Τέλος και στην αξία που προσδιόρισε ο έλεγχος, μπορεί ο υπόχρεος να προσφύγει στα διοικητικά δικαστήρια, καταβάλλοντος μόνο το 20% του επιβληθέντος φόρου, προσαυξήσεων και προστίμων.

Με τα δεδομένα αυτά, ο υπόχρεος μπορεί να μετακυλίσει το χρόνο καταβολής της οφειλής, μέχρι και δεκαπέντε χρόνια από τη γένεσή της. Στο διάστημα αυτό όμως, κάποια κυβέρνηση θα εκδώσει μία χαριστική διαταγή και το όλο θέμα θα κλείσει για τον υπόχρεο στο μεγαλύτερο δυνατόν χρονικό διάστημα και με τη μικρότερη δυνατή επιβάρυνση.

Ήδη στις μέρες μας ισχύει ο Ν. 2214/1994, άρθρο 12, που ρυθμίζει τέτοιες υποθέσεις, ο οποίος αφού αφαιρεί τελείως την προσαύξηση σε ποσοστό 75% επί της διαφοράς του φόρου, αφού εξαλείφει το πρόστιμο, μειώνει τελικά και τη προσδιορισθείσα από τον έλεγχο αξία του ακινήτου σε ποσοστό 20% ή 25% κατά περίπτωση.

Ειδικά στη μεταβίβαση κινητών ή μετρητών από οποιαδήποτε από τις προαναφερόμενες αιτίες (μεταβίβαση, δωρεά κλπ.), έχουμε διαφυγή τελείως της φορολογίας, επειδή αυτά μπορούν να αλλάζουν πολύ εύκολα κάτοχο, χωρίς η αλλαγή αυτή να γίνει αντιληπτή από τη φορολογική Αρχή.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μεταβίβαση χρηματικών ποσών αιτία θανάτου, η οποία επιτυγχάνεται εύκολα και αφορολόγητα με την εκ των προτέρων κατάθεση αυτών σε κοινό τραπεζικό λογαριασμό. Το ίδιο συμβαίνει και με τις ανώνυμες μετοχές των ανωνύμων εταιρειών όπου τεράστια περιουσιακά στοιχεία μπορούν να μεταβιβαστούν σε διαφορετικά πρόσωπα, από οποιαδήποτε αιτία, χωρίς αυτό να γίνει αντιληπτό από τις αρμόδιες Αρχές.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Το μέρος αυτό της μελέτης αναφέρεται στους τρόπους που χρησιμοποιεί η πολιτεία ώστε να αποκαλύψει την πραγματική φορολογητέα ύλη και να επιβαρύνει αντίστοιχα τον κάθε υπόχρεο πολίτη.

Η βασική μέθοδος πρόληψης αλλά και αποκάλυψης της φοροδιαφυγής είναι οι φορολογικοί έλεγχοι, είτε αυτοί είναι προληπτικοί είτε είναι τακτικοί. Επειδή όμως σε ορισμένες περιπτώσεις το μέτρο των φορολογικών ελέγχων δεν είναι ικανό να αποκαλύψει όλη τη φορολογητέα ύλη, τότε η πολιτεία προσδιορίζει το συνολικό εισόδημα των υπόχρεων με βάση τεκμήρια δαπανών διαβίωσης και απόκτησης περιουσιακών στοιχείων (πόθεν έσχες).

Τέλος, στην προσπάθεια της για εξάλειψη του φαινομένου της φοροδιαφυγής πολιτεία θέσπισε διοικητικές και ποινικές κυρώσεις σε βάρος των παραβατών, οι οποίες αναφέρονται τόσο στην επιβολή μεγάλων προστίμων και προσαυξήσεων όσο και στη στέρηση της προσωπικής τους ελευθερίας, καθώς και στη δήμευση της κινητής και ακίνητης περιουσίας τους.

5. ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ

Μια διαδικασία την οποία χρησιμοποιεί η πολιτεία για την πρόληψη και την καταστολή της φοροδιαφυγής είναι και οι φορολογικοί έλεγχοι.

Γενικά, έλεγχος είναι η μεθοδική και συστηματική εξέταση ή έρευνα στα βιβλία που τηρεί μία οικονομική μονάδα, καθώς και στα δικαιολογητικά των εγγραφών, με σκοπό την επαλήθευση της ορθότητας της καταχώρισης και γνησιότητας των αξιών που καταχωρήθηκαν σ' αυτά.

Σύμφωνα με το άρθρο 36 του ΠΔ 186/92 "περί κώδικα βιβλίων και στοιχείων", δικαίωμα ελέγχου στις επιχειρήσεις έχουν ο Προϊστάμενος της αρμόδια Δ.Ο.Υ. και ο απ' αυτόν ορισθείς υπάλληλος, ο αρμόδιος επιθεωρητής καθώς και ο Προϊστάμενος της Υπηρεσίας Ελέγχου Διακίνησης Αγαθών (ΥΠ.Ε.ΔΑ).

Οι φορολογικοί έλεγχοι διακρίνονται σε προληπτικούς και σε ελέγχους μετά την καταχώρηση των εγγραφών στα βιβλία που λέγονται συνήθως έλεγχοι εκτελέσεως ή τακτικοί.

Ο προληπτικός έλεγχος αποσκοπεί στο να προλάβει τα λάθη, τις αμέλειες, ακόμα και τις δόλιες ενέργειες και διενεργείται συνεχώς και σε όλα τα στάδια της λογιστικής και της εμπορικής οργάνωσης. Προληπτικοί έλεγχοι διενεργούνται από τις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες, από τα ειδικά συνεργεία εφοριακών υπαλλήλων που συστήνουν οι επιθεωρήσεις εφοριών και από την ΥΠ.Ε.Δ.Α. και τα παραρτήματα της. Οι προληπτικοί έλεγχοι ασχολούνται κυρίως με τη διακίνηση αγαθών και την έκδοση φορολογικών στοιχείων αξίας κατά την πώληση τους. Με τους ελέγχους αυτούς ασχολείται βασικά η ΥΠ.Ε.Δ.Α., ελέγχοντας αν τα διακινούμενα αγαθά συνοδεύονται με αντίστοιχα φορολογικά στοιχεία. Ήδη η υπηρεσία αυτή του Υπουργείου Οικονομικών, ενώνεται με την Εθνική Υπηρεσία Τελωνιακών Ερευνών (Ε.Υ.Τ.Ε.) και σχηματίζεται μία νέα διευρυμένη μονάδα που ονομάζεται Σ.Δ.Ο.Ε. (Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος). Η νέα αυτή υπηρεσία θα ασχολείται με τη δίωξη όλου του φάσματος του οικονομικού εγκλήματος (φοροδιαφυγή, δασμοδιαφυγή, λαθρο-εισαγωγή, διακίνηση όπλων και ναρκωτικών, ξέπλυμα βρώμικου χρήματος κλπ.).

Οι Δ.Ο.Υ. και τα ειδικά συνεργεία ασχολούνται κυρίως με προληπτικούς ελέγχους σχετικά με την τήρηση από τις επιχειρήσεις των διατάξεων του κώδικα βιβλίων και στοιχείων και την απόδοση στο Δημόσιο των εμμέσων φόρων και ειδικά του φόρου προστιθέμενης αξίας.

Κατά τους τακτικούς φορολογικούς ελέγχους εκτελείται μία σειρά διαδικασιών η οποία σκοπό έχει την αποκάλυψη τυχόν φοροδιαφυγής από μέρους των επιχειρήσεων. Κατά σειρά οι ελεγκτές θεωρούν τα τηρούμενα βιβλία της επιχείρησης ώστε να μην έχει δυνατότητα η τελευταία να τα ενημερώσει εκπρόθεσμα και συγκρίνουν τα στοιχεία του κέντρου πληροφορικής του Υπουργείου Οικονομικών (ΚΕ.Π.Υ.Ο.), με τα δεδομένα των βιβλίων για τυχόν διαφορές στις δηλούμενες αγορές και πωλήσεις.

Αμέσως μετά διενεργούν καταμέτρηση των υπάρχοντων αποθεμάτων εμπορεύσιμων αγαθών, προϊόντων, πρώτων και βοηθητικών υλών, μετρητών και επιταγών του ταμείου, καθώς και του χαρτοφυλακίου της εταιρείας σε γραμμάτια εισπρακτέα και μεταχρονολογημένες επιταγές. Τα ποσά των καταμετρήσεων (προϊόντων, εμπορευμάτων, γραμματίων, επιταγών, μετρητών), αντιπαραβάλλονται με τα υπόλοιπα των αντιστοίχων λογαριασμών στα βιβλία της ελεγχόμενης επιχείρησης. Για την διακίνηση εμπορευμάτων και προϊόντων χωρίς την έκδοση φορολογικών στοιχείων, γίνονται ειδικές επαληθεύσεις με τη χρήση γνωστών ελεγκτικών μεθόδων όπως αυτής της "κλειστής αποθήκης". Επιπλέον γίνεται έλεγχος για την ύπαρξη ανεπισήμων βιβλίων και στοιχείων τα οποία σε περίπτωση που ευρεθούν κατάσχονται και συντάσσεται σχετικό πρωτόκολλο κατάσχεσης. Περαιτέρω διενεργείται λογιστικός έλεγχος, έλεγχος παραγωγικών επενδύσεων και τέλος γίνεται έλεγχος των δαπανών της επιχείρησης, ο οποίος ασχολείται με το αν οι κάθε φύσης δαπάνες καλύπτονται από νόμιμα δικαιολογητικά, αν εξυπηρετούν τους οικονομικούς σκοπούς της εταιρείας, αν είναι ανάλογες προς το αποτέλεσμα που προέκυψε, γιατί τότε μόνο είναι παραγωγικές και επιβαρύνουν φορολογικά τα οικονομικά αποτελέσματα (αρ. 35 ΝΔ 3323/55).

Οι φορολογικοί έλεγχοι σύμφωνα με το άρθρο 36 παράγραφος 1 του ΠΔ 186/92 (ΚΒΣ), διενεργούνται από τον Προϊστάμενο της Δ.Ο.Υ. ή από τον οριζόμενο υπάλληλο, σε οποιαδήποτε εργάσιμη ώρα για την επιχείρηση. Ο Προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. έχει δικαίωμα να λαμβάνει γνώση όλων των στοιχείων της περιουσίας του υπόχρεου ή περιουσιακών στοιχείων τρίτων που προκύπτουν από τις εγκαταστάσεις του φορολογουμένου ή στοιχεία της περιουσίας του υπόχρεου που προκύπτουν από εγκαταστάσεις τρίτων. Επιπλέον, ο Προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ., σε εξαιρετικές περιπτώσεις που καθορίζονται αυστηρά από τα άρθρα 253,254,255,256 και 258 του Κ. Ποιν. Δικ., μπορεί να διενεργεί έλεγχο και στην κατοικία του υπόχρεου.

Από την άλλη μεριά ο επιτηδευματίας είναι υποχρεωμένος να επιδεικνύει σε οποιαδήποτε ώρα, τα βιβλία, στοιχεία κλπ. έγγραφα στον Προϊστάμενο της Δ.Ο.Υ. ή τον οριζόμενο από αυτόν υπάλληλο ο οποίος εμφανίζεται για έλεγχο με βάση την έγγραφη εντολή ελέγχου. Η μη συμμόρφωση του επιτηδευματία προς τη πιο πάνω υποχρέωση συνεπάγεται επιβολή προστίμου σε βάρος του ανεξάρτητα αν η μη συμμόρφωση οφείλεται ή όχι σε πρόθεση παρεμπόδισης του ελέγχου.

Αρμόδιος για τον φορολογικό έλεγχο είναι ο κατά τόπο και ύλη Προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. Έτσι σύμφωνα με το άρθρο 13 του ΝΔ 3323/55, αρμόδιος Προϊστάμενος για την παραλαβή και έλεγχο των δηλώσεων είναι ο της κατοικίας ή της κύριας διαμονής του υπόχρεου. Για τους επιτηδευματίες αρμόδια Δ.Ο.Υ. είναι η της έδρας τους ή του επαγγέλματός τους.

6. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΒΑΣΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ

Όπως αναφέραμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η αντιστοιχία των αμέσων φόρων, στα συνολικά φορολογικά έσοδα της Ελλάδας, είναι της τάξεως του 30% περίπου, ποσοστό ιδιαίτερα χαμηλό και ανάλογο με αυτό των υπό ανάπτυξη χωρών.

Γίνεται φανερό ότι η χώρα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα στην αποκάλυψη των εισοδημάτων των φορολογουμένων, με συνέπεια να έχει πενιχρά φορολογικά έσοδα από άμεσους φόρους και κυρίως φόρους εισοδήματος. Στη προσπάθεια για προσδιορισμό των πραγματικών εισοδημάτων των φορολογουμένων, η πολιτεία θέσπισε νόμους σύμφωνα με τους οποίους, ο υπόχρεος φορολογείται όχι μόνο βάση των δηλωθέντων εισοδημάτων αλλά και βάση των τεκμαρτών του, σε περίπτωση που τα τελευταία είναι μεγαλύτερα από τα πρώτα.

Τα τεκμαρτά εισοδήματα των φορολογουμένων προκύπτουν από ορισμένες συγκεκριμένες δαπάνες διαβίωσης όπως και από την απόκτηση συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων. Τα δύο αυτά είδη τεκμηρίων δεν αλληλοαναιρούνται και επιπλέον κάποιο στοιχείο μπορεί ταυτόχρονα να αποτελεί τεκμήριο απόκτησης όπως και τεκμήριο διαβίωσης (π.χ. η αγορά ενός επιβατικού αυτοκινήτου Ι.Χ. εμπεριέχει τεκμήριο απόκτησης ίσο με την αγοραία αξία του και τεκμήριο διαβίωσης, όπως το τελευταίο προσδιορίζεται από το Υπουργείο Οικονομικών).

Ο προσδιορισμός του συνολικού εισοδήματος του φορολογουμένου, κατ' εξαίρεση με βάση ορισμένες δαπάνες (πόθεν έσχες), ορίζεται νομοθετικά από τις διατάξεις του άρθρου 5 του Ν.Δ. 3323/1955, όπως ισχύουν μετά τη δημοσίευση των Ν. 1892/90, 1914/90, 2065/92 και 2214/94.

Το συνολικό εισόδημα που προσδιορίζεται με βάση τις δαπάνες, αποτελεί φορολογική βάση μόνον όταν υπερβαίνει το 20% του συνολικού καθαρού δηλωθέντος εισοδήματος από τον φορολογούμενο και από τα πρόσωπα που συνοικούν μ' αυτόν και τον βαρύνουν.

6.1 Τεκμήρια Δαπανών Διαβίωσης

Για τον προσδιορισμό της συνολικής ετήσιας τεκμαρτής δαπάνης διαβίωσης του φορολογουμένου, της συζύγου και των προσώπων που συνοικούν με αυτούς και τους βαρύνουν, λαμβάνονται υπόψη τα πιο κάτω στοιχεία:

1. Το ετήσιο τεκμαρτό ή καταβαλλόμενο μίσθωμα για δευτερεύουσα κατοικία.

2. Η δαπάνη συντήρησης επιβατικού αυτοκινήτου Ι.Χ.

Για τον προσδιορισμό του ύψους της δαπάνης αυτής και τον ορισμό των προσώπων στα οποία καταλογίζεται η δαπάνη, λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία:

α) Η παλαιότητα του αυτοκινήτου, ή η προέλευση του από τον ΟΔΔΥ ή η ειδική διασκευή του αυτοκινήτου για χρησιμοποίηση του από ανάπηρο.

β) Η κατοχή επιβατικού ή μικτής χρήσης Ι.Χ. αυτοκινήτου από επιχείρηση.

γ) Η κατοχή επιβατικού ή μικτής χρήσης αυτοκινήτου Ι.Χ. από ανήλικο τέκνο του φορολογουμένου.

δ) Η απόκτηση ή μεταβίβαση ή ακινησία ή ολοκληρωτική καταστροφή του επιβατικού ή μικτής χρήσης αυτοκινήτου Ι.Χ. κατά τη διάρκεια του έτους.

ε) Η συγκυριότητα, εικονική μεταβίβαση ή απόκτηση επιβατικού ή μικτής χρήσης αυτοκινήτου Ι.Χ.

3. Η δαπάνη συντήρησης δίτροχου Ι.Χ. αυτοκινούμενου οχήματος.

4. Η δαπάνη για οικιακούς βοηθούς, οδηγούς αυτοκινήτων, δασκάλους και λοιπό προσωπικό.

5. Η δαπάνη συντήρησης σκαφών αναψυχής ιδιωτικής χρήσης.

6. Η δαπάνη συντήρησης αεροσκαφών, ελικοπτέρων και ανεμοπτέρων.

6.2 Τεκμήριο Απόκτησης Περιουσιακών Στοιχείων

Με τις διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 5 του Ν.Δ. 3323/1955, ορίζεται ότι τα χρηματικά ποσά που πραγματικά καταβάλλονται για ορισμένους λόγους (αγορά ορισμένων περιουσιακών στοιχείων κτλ.) από το φορολογούμενο, τη σύζυγο του και τα πρόσωπα που τους βαρύνουν, λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό του εισοδήματος του φορολογουμένου, με βάση τις διατάξεις αυτού του άρθρου.

Σύμφωνα με τις προαναφερόμενες διατάξεις, ως ετήσια τεκμαρτή δαπάνη του φορολογουμένου, της συζύγου του και των προσώπων που τους βαρύνουν, λογίζονται και τα χρηματικά ποσά που πραγματικά καταβάλλονται για τις πιο κάτω αιτίες:

α) Για αγορά αυτοκινήτων, δίτροχων ή τρίτροχων αυτοκινουμένων οχημάτων, πλοίων αναψυχής και λοιπών σκαφών αναψυχής, αεροσκαφών και κινητών πραγμάτων μεγάλης αξίας,

β) Για αγορά επιχειρήσεων, εταιρικών μεριδίων και χρεογράφων γενικά, με εξαίρεση την αγορά ομολόγων του Δημοσίου και μετοχών εισηγμένων στο χρηματιστήριο.

γ) Για αγορά ακινήτων ή ανέγερση οικοδομών, με εξαίρεση την δαπάνη για ή ανέγερση πρώτης κατοικίας εφόσον το εμβαδόν της δεν υπερβαίνει τα 120 τετραγωνικά μέτρα.

δ) Για χορήγηση δανείων στις εταιρείες που μετέχουν ως εταίροι ή και προς την ατομική επιχείρηση με τη μορφή προσωρινών καταθέσεων.

6.3 Κάλυψη Τεκμηρίων

Σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 8 του άρθρου 5 του Ν.Δ. 3323/1955 όπως ισχύει, ο φορολογούμενος μπορεί να καλύψει τα τεκμαρτά εισοδήματα του τα οποία προσδιορίζονται βάση των δαπανών διαβίωσης του και των δαπανών απόκτησης περιουσιακών στοιχείων, δηλώνοντας χρηματικά ποσά τα οποία εισέπραξε και τα οποία αποδεικνύονται με νόμιμα παραστατικά στοιχεία.

Τα ποσά που ιδίως λαμβάνονται υπόψη για την κάλυψη και τον περιορισμό των τυχόν διαφορών μεταξύ δηλωθέντος και τεκμαρτού εισοδήματος είναι τα εξής:

α) Τα πραγματικά απαλλασσόμενα ή φορολογούμενα με ειδικό τρόπο εισοδήματα του ιδίου έτους.

β) Τα χρηματικά ποσά που δεν θεωρούνται εισόδημα.

γ) Τα χρηματικά ποσά που προέρχονται από τη διάθεση περιουσιακών στοιχείων.

δ) Ποσά από εισαγωγή ελεύθερου συναλλάγματος. ε) Ποσά από ληφθέντα δάνεια. στ) Ποσά από δωρεές.

ζ) Ποσά που προέρχονται από ανάλωση κεφαλαίου προηγούμενων ετών (της τελευταίας πενταετίας).

7. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΠΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

7.1 Διοικητικές Κυρώσεις Για Τη Μη Υποβολή ή Την Ανακριβή Υποβολή Δήλωσης.

α) Χάνει το δικαίωμα της καταβολής του φόρου σε δόσεις.

β) Χάνει το δικαίωμα συμμετοχής σε δημοπρασίες του δημοσίου για χρονικό διάστημα που κυμαίνεται από έξη μήνες έως ένα χρόνο.

γ) Χάνει το δικαίωμα λήψης πιστοποιητικού φορολογικής ενημερότητας για χρονικό διάστημα από έξη μήνες έως ένα χρόνο.

7.2 Διοικητικές Κυρώσεις Για Μη Απόδοση Παρακρατουμένων Φόρων.

Σύμφωνα με την παράγραφο 12 του άρθρου 95 του Ν. 2238/1994, σε περίπτωση μη απόδοσης παρακρατουμένων φόρων ο υπόχρεος:

α) Χάνει το δικαίωμα συμμετοχής σε δημοπρασίες του δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, για χρονικό διάστημα ενός έτους.

β) Χάνει το δικαίωμα λήψης πιστοποιητικού φορολογικής ενημερότητας για χρονικό διάστημα ενός έτους.

γ) Απαγορεύεται για περίοδο τριών ετών να συνάψει συμβάσεις με το κράτος. δ) Χάνει για περίοδο τριών ετών το δικαίωμα λήψης δανείων με την εγγύηση του δημοσίου.

7.3 Διοικητικές Κυρώσεις Για Τη Μεταφορά Αγαθών Χωρίς Συνοδευτικά Στοιχεία.

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 33 του Ν. 1591/1986, σε περίπτωση μεταφοράς αγαθών με μεταφορικά μέσα, χωρίς την έκδοση συνοδευτικών φορολογικών στοιχείων που προβλέπονται από τον κώδικα βιβλίων και στοιχείων (ΠΔ 186/92), αφαιρούνται για χρονικό διάστημα από ένα μέχρι και έξη μήνες οι πινακίδες, η άδεια κυκλοφορίας του μεταφορικού μέσου, καθώς και η άδεια οδήγησης του οδηγού του μεταφορικού μέσου. Οι πιο πάνω κυρώσεις επιβάλλονται και σε περίπτωση που ο οδηγός του μεταφορικού μέσου αρνηθεί τον έλεγχο, με οποιοδήποτε τρόπο, στα φορολογικά όργανα.

Με το άρθρο 33 παράγραφος 2 του Ν. 1591/1986 επιβάλλονται οι προαναφερόμενες κυρώσεις και σε περίπτωση μεταφοράς αγαθών με ανακριβή συνοδευτικά φορολογικά στοιχεία. Η ανακρίβεια στη περίπτωση αυτή πρέπει να είναι σε ποσοστό μεγαλύτερη του 20% της αναγραφόμενης από την πραγματικά μεταφερόμενη ποσότητα.

7.4 Αναστολή Λειτουργίας Καταστημάτων Επιτηδευματιών.

Σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 48 του Ν. 2065/1992, προβλέπεται η λήψη του μέτρου της αναστολής λειτουργίας των καταστημάτων, για τέσσερις μόνον, χαρακτηριστικές περιπτώσεις φορολογικών παραβάσεων, από τις οποίες διαπιστώνεται ότι οι παραβάτες, αδιαμφισβήτητα, αποσκοπούσαν στη διάπραξη της φοροδιαφυγής. Οι περιπτώσεις αυτές είναι οι εξής:

α) Η έκδοση πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η αποδοχή τέτοιων μεγάλης αξίας.

β) Η τήρηση ανεπισήμων βιβλίων και στοιχείων, από την επεξεργασία των οποίων να προκύπτει συγκεκριμένη φοροδιαφυγή.

γ) Η μη έκδοση φορολογικού στοιχείου, για πώληση, διακίνηση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών.

δ) Η χωρίς άδεια της αρμόδιας φορολογικής Αρχής άσκηση επαγγέλματος ή άσκηση επαγγέλματος σε διεύθυνση που δεν δηλώθηκε ή σε διαφορετική από αυτή που δηλώθηκε.

Αν λοιπόν κάποια επιχείρηση υποπέσει σε οποιαδήποτε από τις προαναφερόμενες φορολογικές παραβάσεις, με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών μπορεί να διατάσσεται μέχρι και ένα μήνα, η παύση λειτουργίας του καταστήματος, γραφείου, εργοστασίου ή εργαστηρίου της επιχείρησης. Η απόφαση του Υπουργού Οικονομικών αποστέλλεται στην αρμόδια Αστυνομική Αρχή, η οποία υποχρεούται να την εκτελέσει άμεσα και να αναφέρει σχετικά στη Διεύθυνση Ελέγχων του Υπουργείου Οικονομικών, Σημειώνεται ακόμα ότι η άσκηση ένδικων μέσων κατά της απόφασης του Υπουργού Οικονομικών δεν αναστέλλει την εκτέλεση αυτής.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Το τρίτο μέρος περιλαμβάνει προτάσεις που κατά καιρούς υποβλήθηκαν από ξένους ειδικούς, όπως και τις δικές μας προτάσεις που αφορούν την περιστολή της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.

8. Η ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Στην τελευταία πενταετία η πολιτεία ζήτησε δύο φορές την συμβολή ξένων εμπειρογνώμωνων στο θέμα του περιορισμού της φοροδιαφυγής. Ανεξάρτητα από το αναγκαίο ή μη των προσκλήσεων, επειδή αυτές αφενός μεν ήταν κάπως υποτιμητικές για τα εγχώρια στελέχη, αφετέρου δε ήταν κατά πολύ αμφισβητούμενο κατά πόσο πρακτικές που εφαρμόζονται σε άλλες χώρες θα είχαν απόδοση και στη χώρα μας, τελικά υπήρξαν δύο δέσμες προτάσεων τις οποίες συνοπτικά αναφέρουμε πιο κάτω. Είναι πάντως γεγονός πως οι ξένοι εμπειρογνώμονες επιβάρυναν τον κρατικό προϋπολογισμό με σοβαρές δαπάνες, χωρίς να είναι καθόλου σίγουρο ότι οι προτάσεις τους θα εφαρμοστούν αλλά και σε περίπτωση που θα εφαρμοστούν τι ποσοστό επιτυχίας θα έχουν.

8.1 Οι Προτάσεις Του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Το 1992,0 τότε Υπουργός Οικονομικών Στέφανος Μάνος χρησιμοποίησε τις υπηρεσίες εμπειρογνώμωνων του Διεθνούς Νομισματικού ταμείου που είχαν επισκεφθεί την Αθήνα με επικεφαλής την Καζανέγκρα, για το περιορισμό της φοροδιαφυγής.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο πρότεινε ριζικές αλλαγές στο σύστημα των φορολογικών ελέγχων, μεταβολές στον τρόπο λειτουργίας του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και μέτρα για τη καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Η περίληψη των «προτάσεων Καζανέγκρα» έχει ως εξής:

Έμφαση στο ΦΠΑ

-Μεσοπρόθεσμα θα έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα στην ενίσχυση των μέτρων για την είσπραξη του φόρου προστιθέμενης αξίας, τόσο λόγω της σημασίας του από απόψεως εισπράξεων, όσο και από την άποψη ότι οι κυβερνητικές συμφωνίες για την είσπραξη του επί των ενδοκοινοτικών εισαγωγών ενδέχεται να έθεταν σε κίνδυνο τα έσοδα.

-Επιστροφή των εισπράξεων από τους ελέγχους στον κύριο παράγοντα των εσόδων του φόρου προστιθέμενης αξίας.

-Καθιέρωση εφόδων για ελέγχους, με επιτόπιες βραχείες επισκέψεις.

-Εντατικοποίηση των τυχαίων ελέγχων σε ιδιώτες στη μεθόριο και την ενδοχώρα και των ελέγχων των τηρουμένων βιβλίων.

-Επιλογή φορολογουμένων προς έλεγχο, βάσει μεθόδων που στηρίζονται σε ειδικά καθιερωμένα κριτήρια, όπως πιστωτικές διευκολύνσεις, επιστροφή χρηματικών ποσών κ. ά.

-Δημιουργία ενός ηλεκτρονικού συστήματος για τον εντοπισμό των φορολογουμένων που διακόπτουν τις φορολογικές εισφορές και τη σύνταξη καταλόγων ελέγχου, προς εξαναγκασμό της καταβολής των εισφορών. Για το σκοπό αυτό θα έπρεπε να ολοκληρωθεί το εθνικό φορολογικό αρχείο, χρησιμοποιώντας το υπάρχον σύστημα αριθμώσεως και να περιορισθεί η δυνατότητα επιλογής του φορολογουμένου ως προς τον τρόπο της επιστροφής των εισφορών.

-Καθιέρωση νομοθεσίας, η οποία θα επιτρέπει στις φορολογικές Αρχές να κλείνουν καταστήματα λόγω μη εκδόσεων αποδείξεων κατ' εξακολούθηση ή λόγω παραποιήσεως αυτών.

Υπολογισμός και είσπραξη

Βραχυπρόθεσμα: περιορισμός της αποδόσεως του φόρου προστιθέμενης αξίας ετησίως και μετατροπή των περιοδικών αποδόσεων του σε οριστική καταβολή.

-Αποδοχή της καταβολής φορολογίας κερδών, ως "επένδυση σε πάγια στοιχεία".

-Προετοιμασία ανάλυσης των καθυστερούμενων οφειλών κατά τύπο φόρου, μέγεθος και παλαιότητα. Ανάπτυξη σχεδίου που θα δίνει προτεραιότητα στον εξαναγκασμό σε πληρωμή ειδικά μεγάλων ποσών.

Καθιέρωση ειδικών στόχων για κάθε εφορία.

Μεσοπρόθεσμα: Δημιουργία ενός συστήματος, σύμφωνα με το οποίο οι μεγάλοι προμηθευτές θα συλλέγουν προκαταβολικώς φόρο εισοδήματος μέσω πωλήσεων προς τους μικρότερους πελάτες τους.

-Περιορισμός της απαίτησης αρχειοθέτησης των μισθωτών, οι οποίοι δεν έχουν καμία πρόσθετη πηγή εισοδήματος εκτός από τους τόκους.

-Δημιουργία ενός συστήματος ηλεκτρονικού ελέγχου για παρακρατούμενους στην πηγή φόρους.

Καθυστερήσεις στη συλλογή

-Μηνιαία πληρωμή των ποσών που παρακρατούν οι εργοδότες από ημερομίσθια και μισθούς, αντί για τριμηνιαία.

-Αύξηση της προκαταβολής πληρωμής των φορολογούμενων επιχειρήσεων από 50% που ισχύει σήμερα, σε 80%, σε δύο στάδια.

-Επιβολή της πληρωμής του 20%, χωρίς εξαίρεση, έστω και αν εκκρεμεί έφεση.

Λογιστικός έλεγχος

Βραχυπρόθεσμα: Εξάλειψη της τωρινής απαίτησης ότι όλες οι επιστροφές φόρου ελέγχονται πριν λήξει ο δεκαετής νόμος περιορισμών.

-Έλεγχος της πιο πρόσφατης επιστροφής και αν δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές, όχι έλεγχος των επιστροφών προηγούμενων χρόνων.

Μεσοπρόθεσμα: Εκτενείς διαδικασίες επιλογής βάσει ενός συστήματος σύγκρισης και αναλογιών.

-Επιδίωξη της διάθεσης του 20% του συνολικού φόρου αποκλειστικά σε εργασίες ελέγχου, οργάνωσης και πρόσληψης προσωπικού.

Βραχυπρόθεσμα: Καθιέρωση στόχων για κάθε περιφερειακή διεύθυνση.

-Δημιουργία νέας θέσης Γενικού Διευθυντή Επιχειρήσεων σε κεντρικό επίπεδο, αρμόδιου για τον καθορισμό προτεραιοτήτων και υπευθύνου για την επίβλεψη των περιφερειακών και τοπικών γραφείων και ειδικότερα τον έλεγχο της συμφωνίας για τους εισοδηματικούς στόχους.

-Παγίωση των σαράντα πέντε (45) περιφερειακών σωμάτων επιθεωρητών σε δέκα τρεις (13) περιφερειακές διευθύνσεις, υπεύθυνες για το συντονισμό και τη διάδοση των οδηγιών, την καθιέρωση και τον έλεγχο των εισοδηματικών στόχων και την εφαρμογή της νέας ελεγκτικής πολιτικής.

-Εκπαιδευτικά προγράμματα για λογιστές και λοιπό προσωπικό, για την επίτευξη πιο τεχνικών στόχων.

Μεσοπρόθεσμα: Μείωση του αριθμού των τοπικών εφοριών, που συνεπάγεται, μεταξύ των άλλων, τη μεταβίβαση της πληρωμής των φόρων και των διαδικασιών αρχειοθέτησης από τις εφορίες στις εμπορικές τράπεζες.

8.2 Οι Προτάσεις των Στελεχών της Αμερικανικής Υπηρεσίας Φορολογίας Εισοδήματος (International Revenue Service – IRS –).

Το 1995, επισκέφθηκαν τη χώρα μας, προσκεκλημένοι του τότε Υπουργού Οικονομικών Αλέκου Παπαδόπουλου, στελέχη της Αμερικανικής Υπηρεσίας Φορολογίας Εισοδήματος και μετά από δεκαπενθήμερη έρευνα, πρότειναν στην ηγεσία του Υπουργείου Οικονομικών μία δέσμη από δέκα μέτρα που σκοπό είχαν την περιστολή της φοροδιαφυγής. Βασικές κατευθύνσεις των μέτρων αυτών είναι οι εξής:

1. Για την παραλαβή και αξιοποίηση των φορολογικών δηλώσεων να εισαχθεί ένα νέο πρόγραμμα στα κομπιούτερ των εφοριών, έτσι ώστε να γίνεται αυτόματα η εκκαθάριση, να προσδιορίζεται το ύψος του φόρου και να αρχίζει από τον επόμενο κιάλας μήνα της υποβολής των δηλώσεων η πληρωμή των δόσεων του φόρου εισοδήματος.

Οι Αμερικανοί εφοριακοί επισήμαναν, πως με τον τρόπο αυτό απελευθερώνεται ανθρώπινο δυναμικό από την πρώτη φάση ελέγχου των δηλώσεων, ενώ ταυτόχρονα επιταχύνονται σημαντικά οι εισπράξεις του Δημοσίου. Παράλληλα βέβαια σταματούν οι μεγάλες καθυστερήσεις στην αποστολή των εκκαθαριστικών σημειωμάτων φόρου εισοδήματος και η τλαιπωρία των φορολογουμένων.

2. Να καθιερωθεί σταδιακά ενιαίος κωδικός αριθμός ανά πολίτη, που θα αντικαταστήσει τον σημερινό αριθμό φορολογικού μητρώου, τον αριθμό δελτίου ταυτότητας, τον αριθμό ασφαλισμένου κλπ., για να είναι ευκολότερη η διασταύρωση στοιχείων από τις εφορίες και να καταγράφεται ηλεκτρονικά μία συνολική εικόνα για τις απολαβές, τις οφειλές κλπ. των φορολογουμένων.

3. Για την καταγραφή και τον έλεγχο ανά πάσα στιγμή όλων των συναλλαγών ή των περιουσιακών στοιχείων των φορολογουμένων προτείνεται η άμεση σύνδεση των ηλεκτρονικών υπολογιστών του Υπουργείου Οικονομικών με τα υποθηκοφυλακεία, την Αγροτική Τράπεζα κ.ά.

4. Προτείνεται η συγκρότηση ξεχωριστού τμήματος παρακολούθησης των φορολογικών εσόδων και η δημιουργία θέσεων ελεγκτού εσόδων, που θα παρεμβαίνει άμεσα σε κάθε περίπτωση που διαπιστώνει ότι δεν πληρώθηκαν στις προθεσμίες τους οι οφειλές του φορολογουμένου. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί σε σημαντικό βαθμό, η συσσώρευση χρεών σε βάρος του Δημοσίου.

5. Οι Αμερικανοί εφοριακοί θεωρούν αναγκαία τη σύνδεση του ΚΕΠΥΟ με τις περιφερειακές υπηρεσίες.

6. Να γίνει ενημέρωση των υπαλλήλων των Δ.Ο.Υ. σε νέες δραστηριότητες, όπως π.χ. τα καζίνο.

7. Συνιστούν την άμεση τιμωρία των παραβατών, ύστερα από ελέγχους της Υπηρεσίας Ελέγχου Διακίνησης Αγαθών, για να μην χρονίζουν οι υποθέσεις.

8. Οι διευθυντές των εφοριών να αναδειχθούν σε μάνατζερ και να απεμπλακούν από την τρέχουσα γραφειοκρατία.

9. Να προωθηθεί άμεσα το πρόγραμμα επιμόρφωσης των εφοριακών στην μηχανοργάνωση.

10. Να δίνεται προτεραιότητα ελέγχων στους κλάδους που παρουσιάζουν εποχιακή έξαρση.

Αποτίμηση των προτάσεων

Στις πιο πάνω προτάσεις έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

Σχετικά με τη διαπίστωση της ανάγκης εκσυγχρονισμού του λογισμικού του μηχανογραφικού συστήματος του Υπουργείου Οικονομικών επισημαίνουμε ότι αυτό αποτελεί επιτακτική ανάγκη, επειδή η καθυστέρηση στην εκκαθάριση και είσπραξη του φόρου εισοδήματος είναι τεράστια.

Η ανάγκη μιας ενιαίας εικόνας της οικονομικής και περιουσιακής κατάστασης των φορολογουμένων είναι επιτακτική, επειδή τότε μόνο θα γίνει δυνατή η σφαιρική εκτίμηση της φοροδοτικής ικανότητας των. Η φοροδιαφυγή, που προκύπτει από τη μη καταβολή βεβαιωθέντων ποσών φόρου, καταδεικνύει την αδυναμία των φορολογικών υπηρεσιών για τον εξαναγκασμό των υπόχρεων προς καταβολή των οφειλών τους. Το κράτος θα έπρεπε να αναπτύξει τέτοιους μηχανισμούς οι οποίοι θα το επέτρεπαν να στρέφεται άμεσα εναντίον της προσωπικής ελευθερίας και της περιουσίας των δυστροπούντων οφειλετών. Επιπλέον θα έπρεπε να επανέλθει άμεσα το μέτρο της εκδόσεως των αποφάσεων επιβολής προστίμου κώδικα βιβλίων και στοιχείων από την ΥΠ.Ε.Δ.Α. και τα παραρτήματα της, όπως και η ολοκλήρωση της κάθε μίας υπόθεσης, που θα περιλαμβάνει την διοικητική επίλυση της διαφοράς, την αντίκρουση των δικαιολογιών των φορολογουμένων στα διοικητικά δικαστήρια σε περίπτωση προσφυγής σε αυτά και την υποβολή μηνυτήριας αναφοράς σε περίπτωση ποινικού αδικήματος.

Θετικότερο θα είναι να εδρεύουν στο νεοσύστατο Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος -ΣΔΟΕ- εισαγγελείς, οι οποίοι θα κινούν άμεσα τη διαδικασία του ποινικού κολασμού των σχετικών αδικημάτων.

Τέλος, όσον αφορά τα θέματα προσωπικού των εφοριών θα πρέπει να γίνει μεγάλη προσπάθεια απεξάρτησης του Υπουργείου από την πολιτική ομηρία του συνδικαλιστικού φορέα των εργαζομένων στις Δ.Ο.Υ.

Οι Προϊστάμενοι των εφοριών πάντα τοποθετούνται μετά από τη σύμφωνη γνώμη, άτυπη φυσικά, του συνδικαλισμού και οι περισσότεροι από αυτούς διετέλεσαν και οι ίδιοι συνδικαλιστές. Βέβαια, αυτοί δεν είναι και οι άριστοι από το υπάρχον ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο γενικά είναι αξιόλογο.

Επί πλέον το υπάρχον βαθμολογικό σύστημα είναι επιεικώς απαράδεκτο, φτιαγμένο για την επιβίωση της "χρυσής μετριότητας", με συνέπεια απόφοιτοι λυκείου να προΐστανται πτυχιούχων ή ακόμα και ατόμων με μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών.

Η συζήτηση για τη μηχανοργάνωση των υπηρεσιών και η εφαρμογή του συστήματος "taxis" είναι ανεδαφικές αν δεν γίνει γενική και ουσιαστική επιμόρφωση των εφοριακών ελεγκτών στην επιστήμη των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι γνώσεις της πλειοψηφίας των υπαλλήλων των Δ.Ο.Υ. πάνω στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές εξαντλείται στην ονομαστική αναφορά των μηχανικών μερών τους.

9. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΑ ΤΗ ΠΕΡΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Μπορούμε μετά από τα παραπάνω να προχωρήσουμε στις πιο κάτω προτάσεις:

-Θα πρέπει να αναμορφωθεί το φορολογικό σύστημα. Η εφαρμογή ενός επαρκούς και αποτελεσματικού συστήματος, με κύρια χαρακτηριστικά την απλότητα, την σταθερότητα, τη σαφήνεια και το σωστό προσανατολισμό στη δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών, είναι η βασική επιδίωξη προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισονομία και η συμμετοχή των φορολογουμένων στα κοινά βάρη, ανάλογα με τη φοροδοτική τους ικανότητα.

-Θα πρέπει να ισχυροποιηθεί και να γίνει αξιόπιστος ο φοροεισπρακτικός μηχανισμός της χώρας. Το φορολογικό σύστημα όπως είναι γνωστό, δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς την ενεργό συμμετοχή ενός άρτιου φοροεισπρακτικού μηχανισμού.

Οποιαδήποτε απόφαση για την αναδιοργάνωση των Δ.Ο.Υ. απαιτεί μεταξύ άλλων ως βασική προϋπόθεση τη μηχανοργάνωση και τη μηχανογράφηση. Η σωστή εφαρμογή και λειτουργία ενός ενιαίου μηχανογραφικού προγράμματος θα δώσει την δυνατότητα καταχώρησης όλων των συναλλαγών, μεταβιβάσεων κλπ. κάθε φορολογουμένου.

Το σύστημα αυτό θα πρέπει να επιτρέπει την ανά πάσα στιγμή διασταύρωση των φορολογικών στοιχείων και συναλλαγών με συνέπεια τον έγκαιρο εντοπισμό και την αποκάλυψη της φορολογητέας ύλης.

Εξίσου σημαντική προϋπόθεση για τον εκσυγχρονισμό είναι η εκπαίδευση του προσωπικού και η συνεχής επιμόρφωση του στα νέα τεχνολογικά δεδομένα, που θα παρέχεται στους εφοριακούς στις σχολές επιμόρφωσης και σε ειδικά προγράμματα και σεμινάρια.

Πέραν της επιμόρφωσης θα πρέπει να αναγνωρίζεται από την πολιτεία και να εκτιμάται το προσφερόμενο έργο τους. Η ηθική και η υλική ανταμοιβή, όπως και η κοινωνική καταξίωση του εφοριακού, είναι στοιχεία που θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση της προσφοράς τους και στην αξιοπιστία του όλου μηχανισμού.

Οι παραπάνω προϋποθέσεις είναι αναγκαίες και απαραίτητες και θεωρούνται βάσεις για την επιτυχία κάθε προγράμματος αναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού.

Με την χρήση των δεδομένων της τεχνολογίας, την επιμόρφωση και τον ουσιαστικό έλεγχο, οι πιθανότητες αποκάλυψης της φορολογητέας ύλης θα δρουν πιο ανασταλτικά στη τάση για φοροδιαφυγή, ακόμα και από την πιθανότητα επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση μελλοντικής σύλληψης.

Χωρίς αυτό το σύστημα κάθε νέα φορολογία καθώς και προσπάθεια εφαρμογής του «πόθεν έσχες» θα αποβούν πρακτικές αναποτελεσματικές.

Τέλος, να εφαρμοσθεί χωρίς νέες καθυστερήσεις το πρόγραμμα "TAXIS" το οποίο θα ενοποιήσει και θα εξασφαλίσει συνεχή ροή πληροφοριών μεταξύ των επί μέρους συστημάτων (μητρώο, Φ.Π.Α., φορολογία εισοδήματος, Κ.Β.Σ., έσοδα).

-Να θεσπισθεί ένα νέο, ευέλικτο, δίκαιο, λειτουργικό και κοινωνικά αποδεκτό φορολογικό σύστημα, το οποίο θα αναβαθμίζει την αξιοπιστία του κράτους, θα εξομαλύνει τις σχέσεις φορολογουμένων και φορολογούσας Αρχής και θα εξασφαλίζει την αρμονική συνεργασία τους.

Η πίστη του φορολογουμένου στη σωστή και ορθολογιστική διάθεση του προϊόντος των φορολογιών από την πολιτεία, στη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση και στη συνέπεια του κράτους αναβαθμίζει θετικά τη φορολογική συνείδηση και τον αποκρίνει από την αναχρονιστική νοοτροπία του «θύματος της κρατικής εξουσίας».

Επιπλέον θα πρέπει να ανυψωθεί το επίπεδο της φορολογικής συνείδησης των πολιτών με την συστηματική ενημέρωσή τους πάνω στο θέμα της φοροδιαφυγής, έτσι ώστε να συνειδητοποιήσουν την υποχρέωση τους για σεβασμό των νόμων και συμμετοχή του καθένα ανάλογα με τις δυνάμεις του στα δημοσιονομικά βάρη.

Η προσπάθεια για την οικοδόμηση της φορολογικής συνείδησης θα πρέπει να ξεκινήσει από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση με την εισαγωγή κατάλληλων μαθημάτων και κάνοντας κατανοητό στους νέους πολίτες ότι η φοροδιαφυγή είναι εθνική συμφορά με άμεσες επιπτώσεις στον καθένα μας. Αυτός που διαπράττει φοροδιαφυγή πρέπει να καθοριστεί στη συνείδηση του καθένα μας ως κοινός κλέφτης και όχι όπως σήμερα θεωρείται άτομο ιδιαίτερα έξυπνο που καταφέρνει να ξεφεύγει από τη δημόσια εξουσία.

-Να σταματήσουν οι εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες του Υπουργείου Οικονομικών να εκδίδουν χαριστικές αποφάσεις, παρέχοντας φορολογική αμνηστία μόνο για φοροεισπρακτικούς λόγους. Η διαδικασία των αποφάσεων αφενός μεν παραβιάζει και καταστρατηγεί τη βασική αρχή του Συντάγματος για συμμετοχή όλων των Ελλήνων πολιτών στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τη φοροδοτική τους ικανότητα, αφετέρου δε αμβλύνει το περί δικαίου αίσθημα. Τέλος αποξενώνει τους εφοριακούς ελεγκτές από το καθαυτού έργο των φορολογικών ελέγχων, αναγκάζοντας τους να ασχολούνται με τη στείρα γραφειοκρατία της περαίωσης των φορολογικών υποθέσεων.

-Να θεσπισθούν αυστηρές κυρώσεις σε βάρος των μεγάλων φοροφυγάδων, οι οποίες να μην έχουν μόνον σχέση με την επιβολή εξουθενωτικών προστίμων και προσαυξήσεων, αλλά να στρέφονται κατά της λειτουργίας της ίδιας της επιχείρησης. Έτσι, αν λ.χ., μία επιχείρηση διαπράττει αδικήματα φοροδιαφυγής κατ' εξακολούθηση να κλείνει για κάποιο διάστημα και αν το αδίκημα ξεπερνά κάποια όρια (έκδοση πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων μεγάλης αξίας, ματαίωση με βίαια μέσα του φορολογικού ελέγχου κλπ.), να της αφαιρείται η άδεια λειτουργίας οριστικά.

Σχετικά με τα πιο πάνω προτείνεται να συνταχθεί ένα «ποινικό μητρώο επιχειρήσεων» σε εθνικό επίπεδο, στο οποίο θα καταγράφεται κάθε επιχείρηση που θα διαπράττει φορολογική παράβαση. Το κάθε είδος παράβασης θα έχει κάποιο στατιστικό βάρος, ανάλογα με το μέγεθος της, το οποίο θα αντιστοιχεί σε ορισμένους πόντους. Εξυπακούεται ότι οι παραβάσεις θα πρέπει να έχουν καταστεί οριστικές, είτε μετά από διοικητικό συμβιβασμό είτε μετά από οριστική δικαστική απόφαση.

Αν οι επιχειρήσεις αυτές συμπληρώσουν κάποιο όριο, τότε θα λαμβάνονται εναντίον τους διοικητικά και ποινικά μέτρα, τα οποία σε ακραίες περιπτώσεις, θα αναφέρονται στο οριστικό κλείσιμο των επιχειρήσεων. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι στη χώρα μας οι χρηματικές ποινές, τις περισσότερες φορές, είναι ένα ελάχιστο κομμάτι από τα κέρδη που επιτυγχάνονται από τη φοροδιαφυγή. Επί πλέον η διαπόμπευση των φοροφυγάδων μέσω του τύπου, ελάχιστα ενοχλεί τους περισσότερους, επειδή ο λαός μας δεν διακρίνεται για την ιδιαίτερη ευθιξία του. Οι κατά συνήθεια μεγάλοι φοροφυγάδες θα πρέπει να αντιμετωπισθούν οίωνοι ως "εθνικά μιάσματα" και το κράτος να επιδιώξει τον επιχειρηματικό τους αφανισμό, επειδή η ύπαρξη τους μόνον δεινά προκαλεί στον τόπο.

-Οι φορολογικοί συντελεστές πρέπει να κρατηθούν όσο το δυνατόν χαμηλότεροι, επειδή οι υψηλοί συντελεστές αποτελούν όπως είναι αυτονόητο σημαντικό κίνητρο για φοροδιαφυγή.

Επιπλέον να αποκατασταθεί η αρχή της προοδευτικότητας του φόρου που πρέπει να γίνεται με τον αποπληθωρισμό του φορολογητέου εισοδήματος ή τουλάχιστον με την τιμαριθμική αναπροσαρμογή των εκπτώσεων του άρθρου 8 του ΝΔ 3323/1955 και με σταθερή φορολογική κλίμακα και όχι με την τιμαριθμική αναπροσαρμογή των κλιμακίων που οδηγεί σε ανατροπή αυτής της αρχής.

-Να υπάρξει ενιαία φορολόγηση του αθροίσματος όλων των πηγών εισοδήματος. Η κατά ειδικό τρόπο φορολόγηση εισοδημάτων, με ταυτόχρονη εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης δημιουργεί σημαντικές ανισότητες σε φορολογούμενους με ίδια ποσά εισοδημάτων που φορολογούνται με ειδικό τρόπο, αλλά με διαφορετικό συνολικό εισόδημα.

-Να αναπροσαρμοστούν οι μικτοί συντελεστές καθαρού κέρδους (Μ.Σ.Κ.Κ.) των επιχειρήσεων, που ισχύουν ουσιαστικά χωρίς μεταβολή από το 1985, με αποτέλεσμα να προσδιορίζονται συντελεστές κέρδους που δεν σχετίζονται με την πραγματικότητα. Για παράδειγμα, μια επιχείρηση που εμπορεύεται έτοιμα γυναικεία ενδύματα πουλά με μικτό κέρδος τουλάχιστον 80%, ενώ με τη χρήση του Μ.Σ.Κ.Κ. προσδιορίζεται συντελεστής 14%. (έμπορος γυναικείων υφασμάτων, ετοιμών ενδυμάτων, φορεμάτων και λευκών ειδών, λιανικώς -κωδικός αριθμός 6312-).

-Να γίνεται σε ετήσια βάση υπολογισμός από το κέντρο πληροφορικής του Υπουργείου Οικονομικών (ΚΕΠΥΟ) του σχηματισθέντος κεφαλαίου περασμένων ετών προς μεταφορά και να εμφανίζεται το ποσό στο εκκαθαριστικό σημείωμα φόρου εισοδήματος, ώστε να χρησιμοποιείται σε κάθε περίπτωση από τη φορολογική Αρχή.

-Να καταργηθεί το δικαίωμα άτυπης δωρεάς χρημάτων από εξωτικούς, δηλαδή από άτομα τα οποία δεν έχουν καμιά συγγενική σχέση με τους δωρολήπτες, με συνέπεια να καταστρατηγείται η εφαρμογή του «πόθεν έσχες» από τους τελευταίους.

-Να διαμορφωθεί ίδιο ύψος προσαυξήσεων και προστίμων για όλες τις φορολογίες, καθώς και το ύψος που οι προσαυξήσεις θα διαμορφώνονται μετά από την διοικητική επίλυση της διαφοράς. Το μέτρο αυτό θα έχει ως συνέπεια να γνωρίζει ο φορολογούμενος ακριβώς το κόστος της επιχειρούμενης φοροδιαφυγής, αλλά και να κάνει αδύνατη τη διαμόρφωση του ύψους του προστίμου μετά από διοικητικό συμβιβασμό, σύμφωνα με τη διάθεση του εκάστοτε οικονομικού εφόρου.

-Να επιβληθεί στις επιχειρήσεις η υποχρέωση πληρωμής των οποιονδήποτε δαπανών τους, πάνω από ένα ποσό, με επιταγές. Σημειώνεται ότι ο Ν. 820/1978 (άρθρο 23) είχε μερικές πολύ ενδιαφέρουσες διατάξεις για την χρήση των επιταγών που δεν τέθηκαν ποτέ σε εφαρμογή.

-Να αλλάξει το καθεστώς φορολόγησης των τεχνικών εταιρειών ώστε να δηλώνονται τα πραγματικά τους καθαρά κέρδη αφενός και αφετέρου να περιοριστεί η έκδοση- εικονικών φορολογικών στοιχείων από άλλες επιχειρήσεις προς τις τεχνικές.

Είναι γεγονός ότι μετά από εκτεταμένους ελέγχους της ΥΠ.Ε.Δ.Α., προέκυψε πως οι τεχνικές εταιρείες λάμβαναν πλήθος πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων αξίας, με απώτερο σκοπό την μείωση του ποσού του φόρου προστιθέμενης αξίας που είχαν υποχρέωση να αποδώσουν. Στη πράξη αυτή προέβαιναν μιας και η εικονική αύξηση των δαπανών δεν είχε καμιά επίδραση στη διαμόρφωση των κερδών τους, επειδή αυτά προέκυπταν με την εφαρμογή ενός συντελεστή πάνω στα έσοδα τους,

-Σε πόλεις και χωριά με πληθυσμό λιγότερο από πέντε χιλιάδες (5.000) κατοίκους, όπου οι έλεγχοι της ΥΠ.Ε.Δ.Α. είναι ανύπαρκτοι και οι φιλικοί δεσμοί μεταξύ των κατοίκων επενεργούν στη μη ζήτηση και κατά συνέπεια στη μη έκδοση φορολογικών στοιχείων, να τηρείται από τις εμπορικές επιχειρήσεις υποχρεωτικά βιβλίο αγορών για αγορές αξίας άνω των 8.000 ευρω.

Έτσι οι επιχειρήσεις αυτές θα αποδίδουν φόρο προστιθέμενης αξίας για τις αντίστοιχες αγορές που πραγματοποίησαν και εκ των πραγμάτων αναγκάστηκαν να δηλώσουν στα τηρούμενα βιβλία τους, χωρίς πλέον την δυνατότητα να εμφανίζουν τα υπάρχοντα σήμερα εξωφρενικά πιστωτικά υπόλοιπα Φ.Π.Α.

-Να σταματήσει άμεσα η εφαρμογή του Ν. 2214/1994 σχετικά με την εφαρμογή των αντικειμενικών κριτηρίων στον προσδιορισμό του εισοδήματος. Τα κριτήρια που έχουν θεσπιστεί όχι μόνον δεν είναι αντικειμενικά αλλά και άσχετα τελικά με αυτό που προσδιορίζουν. Είναι παράλογο να υποστηρίζεται ότι δύο επιτηδευματίες με τον ίδιο μορφολογικά εργασιακό χώρο έχουν και τα αυτά κέρδη. Αυτό που προσδιορίζει τελικά την κερδοφορία μιας επιχείρησης είναι το «εμπορικό δαιμόνιο» των φορέων της ,ο χρόνος που αφιερώνουν σ' αυτήν, οι γνώσεις τους, το καλό εμπορικό όνομα και γενικά παράγοντες που δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν.

Η εφαρμογή των αντικειμενικών κριτηρίων αποτελεί έκδηλη απόδειξη της αδυναμίας της πολιτείας να φορολογήσει τους πολίτες: της σύμφωνα με τη φοροδοτική τους ικανότητα. Επιπλέον, επειδή η εφαρμογή του θεσμού γίνεται μόνον στις επιχειρήσεις που τηρούν βιβλία πρώτης και δεύτερης κατηγορίας του κώδικα βιβλίων και στοιχείων, κάνει εύκολη την αποφυγή του από επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες που έχουν την οικονομική δυνατότητα να τηρήσουν προαιρετικά βιβλία της ανώτερης κατηγορίας δηλαδή της τρίτης και άρα να μην εφαρμοστούν σε αυτούς τα αντικειμενικά κριτήρια που θα είναι επαχθέστερα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι την επόμενη χρονιά από την εφαρμογή του νόμου, ένας μεγάλος αριθμός ιατρών μετέτρεψε τα τηρούμενα βιβλία του από εσόδων-εξόδων σε τρίτης κατηγορίας για να αποφύγει τα αντικειμενικά κριτήρια. Στην ουσία οι συγκεκριμένοι ελεύθεροι επαγγελματίες πραγματοποιούσαν φοροαποφυγή επειδή και στις δύο κατηγορίες βιβλίων τα κέρδη προσδιορίζονται με τον ίδιο τρόπο.

-Να καταργηθεί άμεσα η τήρηση βιβλίου αγορών από τα καταστήματα πώλησης υγρών καυσίμων. Οι επιχειρήσεις αυτές εκδίδουν μεγάλο αριθμό εικονικών φορολογικών στοιχείων (τιμολόγια πώλησης), συνήθως για πώληση πετρελαίου, το οποίο και αποτελεί σημαντικότερη δαπάνη για το σύνολο των παραγωγικών επιχειρήσεων της χώρας και όχι μόνο.

Οι παραγωγικές επιχειρήσεις ζητούν και λαμβάνουν τέτοια φορολογικά στοιχεία, αυξάνοντας το κόστος παραγωγής αλλά και μειώνοντας, με εικονικές εισροές, τον οφειλόμενο φόρο προστιθέμενης αξίας.

Από την άλλη μεριά, οι επιχειρήσεις πώλησης υγρών καυσίμων διαπραγματεύονται την πώληση των φορολογικών αυτών στοιχείων, επειδή φορολογούνται βάσει αγορών και κατά συνέπεια οποιαδήποτε πώληση δεν έχει καμία σημασία στην διαμόρφωση των κερδών τους.

Με την τήρηση βιβλίων εσόδων – εξόδων και με την υποχρέωση χρήσης φορολογικής ταμειακής μηχανής, τα κέρδη τους θα προσδιορίζονται βάσει πωλήσεων και κατά συνέπεια θα υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα με τις επιχειρήσεις που μέχρι τώρα προμήθευαν με εικονικά φορολογικά στοιχεία πώλησης.

-Να παρακολουθηθεί στενά η θέσπιση της υποχρέωσης από τις επιχειρήσεις που πωλούν αγαθά λιανικώς για τήρηση φορολογικής ταμειακής μηχανής σύμφωνα με το Ν. 1809/1988, προτείνουμε, οι επιχειρήσεις που πραγματοποιούν λιανικές πωλήσεις, να υποχρεώνονται να συνυποβάλλουν μαζί με τις περιοδικές δηλώσεις φόρου προστιθέμενης αξίας, τμήμα ταινίας της μηχανής στην οποία θα εμφανίζεται «Ζ» με το άθροισμα των εσόδων της περιόδου κατά συντελεστή Φ.Π.Α. καθώς και ο αριθμός μητρώου της μηχανής.

Έχουμε την πεποίθηση ότι κάποιες από τις επιχειρήσεις αυτές, σε συνεργασία με εταιρείες πώλησης φορολογικών ταμειακών μηχανών, χρησιμοποιούν μηχανές αδήλωτες στις αρμόδιες φορολογικές Αρχές, φοροδιαφεύγοντας κατά συρροή. Επιπλέον διατηρούν και μία κανονικά δηλωμένη μηχανή, την οποία και χρησιμοποιούν κατά διαστήματα, έτσι ώστε να εμφανίζουν κάποια ελάχιστα έσοδα. Για το λόγο αυτό προτείνουμε οι φορολογικές ταμειακές μηχανές, πριν χρησιμοποιηθούν, να εφοδιάζονται με πιστοποιητικό λειτουργίας από την αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία, που θα υπογράψει εφοριακός υπάλληλος, ένα αντίγραφο του οποίου θα κρατάει η τελευταία.

Έτσι σε οποιονδήποτε προληπτικό έλεγχο θα είναι δυνατόν να ελεγχθεί άμεσα η νομιμότητα των μηχανών που λειτουργούν στην επιχείρηση.

Σημειώνεται ότι, οι υπόνοιες μας για μεγάλη φοροδιαφυγή μέσω φορολογικών ταμειακών μηχανών ενισχύονται από το γεγονός ότι διαπιστώθηκε επιχειρηματίες από την Κρήτη να επισκέπτονται την Θεσσαλονίκη για να αγοράσουν μηχανή για ίδια χρήση. Ούτε το κόστος των μηχανών αλλά και ούτε η τυχόν υπάρχουσα ανεπάρκεια τους στην αγορά της Κρήτης δικαιολογούν τέτοιου είδους εμπορικές επισκέψεις, αφού το κόστος του ταξιδιού συχνά ξεπερνά την αξία της μηχανής.

-Να δοθούν κίνητρα στους ιδιώτες, ώστε να ζητούν αποδείξεις λιανικής πώλησης ή παροχής υπηρεσιών, στηριζόμενοι στα αντικρουόμενα συμφέροντα. Αν λόγω χάρη ένα ποσοστό 10% από το ύψος των συγκεντρωθεισών αποδείξεων, ανεξαρτήτως ορίου, αφαιρείται από το φόρο του υπόχρεου, τότε θεωρούμε ότι οι ιδιώτες θα έχουν ένα ισχυρό κίνητρο για συλλογή αποδείξεων. Βεβαίως θα υπάρξει κάποια μείωση από την είσπραξη των αμέσων φόρων, αλλά θεωρούμε ότι αυτό θα αντισταθμιστεί από την είσπραξη των εμμέσων φόρων (Φ.Π.Α.) που θα υποχρεωθούν να αποδώσουν οι επιτηδευματίες, όπως επίσης και από την αυξημένη δική τους άμεση φορολογική υποχρέωση.

-Να απαιτείται από το Δημόσιο η άμεση καταβολή του φόρου προστιθέμενης αξίας με την υποβολή έκτακτης περιοδικής δήλωσης φόρου προστιθέμενης αξίας, σε περιπτώσεις έκδοσης τιμολογίων με ύψος μεγαλύτερο από ένα ορισμένο ποσό ή για την έκδοση τιμολογίων με το ποσό αυτό αθροιστικά προς την ίδια επιχείρηση σε διάστημα μικρότερο των πέντε (5) ημερών, σε αντίθετη δε περίπτωση να μην αναγνωρίζεται ως νόμιμη η έκδοση των φορολογικών στοιχείων.

Από την πρακτική εμπειρία, έχει παρατηρηθεί ότι οι επιχειρήσεις που εκδίδουν εικονικά φορολογικά στοιχεία, συνήθως τα εκδίδουν για υπερβολικά ποσά έτσι ώστε να είναι συμφέρουσα η διαπραγμάτευση της τιμής πώλησης τους και σχεδόν πάντα φέρουν την ένδειξη «εισπραχθέν».

Αν για τα τιμολόγια αυτά θα πρέπει ταυτόχρονα να έχει καταβληθεί ο αναλογούν φόρος προστιθέμενης αξίας και η είσπραξη του να βεβαιώνεται από την αρμόδια φορολογική Αρχή πάνω στο σώμα του φορολογικού στοιχείου, πιστεύουμε ότι ένας κύριος όγκος του φαινομένου εικονικά και πλαστά φορολογικά στοιχεία θα εκλείψει.

-Να οργανωθεί σε νέα βάση το επάγγελμα του λογιστή. Να μην επιτρέπεται πλέον η υπογραφή ισολογισμού από μη πτυχιούχους οικονομικών σχολών και ο λογιστής για την υπογραφή του ισολογισμού να πληρώνεται με κάποιο σημαντικό ποσό το οποίο θα κατατίθεται στο Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδος από όπου και θα το αναλαμβάνει.

Εκ του λόγου ότι το επάγγελμα του λογιστή δεν έχει ακόμα κατοχυρωθεί, συλλέγει ένα πλήθος ατόμων πολλά των οποίων είναι ουσιαστικά άσχετα, αλλά και ένα πλήθος πάρεργα απασχολουμένων (δημοσίους υπαλλήλους, υπαλλήλους οργανισμών, τραπεζικούς κλπ.).

Από την άλλη μεριά η υπογραφή του ισολογισμού να συνεπάγεται και αυξημένες ευθύνες έναντι του Δημοσίου, οι ποινές δε σε περίπτωση παραπτώματος να είναι σημαντικές. Δεν είναι λ.χ. λογικό να διατείνεται κάποιος λογιστής ότι δεν γνώριζε την πλαστότητα ή την εικονικότητα των φορολογικών στοιχείων που κατά σωρεία καταχώρησε στα τηρούμενα από την επιχείρηση βιβλία.

-Τελικά, θα πρέπει να σταματήσουν οι αυθαίρετοι και εμπειρικοί αυτοσχεδιασμοί για τη σύλληψη της φορολογητέας ύλης (συνοπτικές διαδικασίες, έλεγχοι μόνον στις λογιστικές διαφορές, συνοπτικοί έλεγχοι – τεκμήρια, αυτόματη φορολογία κλπ.) και να επιδιωχθεί με μία σειρά επιστημονικά μέσα, να στηριχθεί η όλη προσπάθεια στην αντίθεση συμφερόντων ανάμεσα σε δύο συναλλασσόμενους και όχι στην ταυτότητα συμφερόντων, όπως γίνεται μέχρι σήμερα.

10. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Ασχοληθήκαμε στη μελέτη αυτή με τις αιτίες της φοροδιαφυγής και τους τρόπους περιστολής της στην Ελλάδα.

Η μελέτη μας πραγματοποιήθηκε σε τρία μέρη και ειδικά:

Στο πρώτο μέρος προσδιορίσαμε και εξετάσαμε το κοινωνικο-οικονομικό φαινόμενο της φοροδιαφυγής, αναλύσαμε τις αιτίες που το προκαλούν και αναπτύξαμε μερικούς από τους πιο συνηθισμένους τρόπους με τους οποίους πραγματοποιείται.

Στο δεύτερο μέρος αναφέραμε τους τρόπους που χρησιμοποιεί η πολιτεία ώστε να αποκαλύψει τη φορολογητέα ύλη και να επιβαρύνει αντίστοιχα τον κάθε υπόχρεο.

Τέλος, το τρίτο μέρος της μελέτης περιέλαβε προτάσεις που κατά καιρούς υποβλήθηκαν από ξένους ειδικούς, καθώς και τις προτάσεις του συγγραφέα για τη περιστολή της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.

Δεν θεωρούμε ότι με την μελέτη αυτή εξαντλήθηκε το τεράστιο θέμα της φοροδιαφυγής, φιλοδοξούμε όμως ότι καταφέραμε να τοποθετήσουμε το πρόβλημα στη πραγματική του διάσταση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΣΟΕΕ, Παράνομες συναλλαγές, Νοέμβριος 1983. –Βασιλακόπουλος Γ. Παν., Ο φορολογικός έλεγχος, εκδόσεις Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1993.
- Γιαννακούρη Π. – Κουκοβίνη Β., Ο φόρος προστιθέμενης αξίας, εκδόσεις Α. Σταμούλη, Αθήνα 1994.
- Καραντάνη Κ. Νικ., Κώδικας βιβλίων και στοιχείων, εκδόσεις Παρασκευόπουλος, Αθήνα 1993.
- Λάζου Αχ. Βαΐου, ΕΟΚ και Ελληνικές επιχειρήσεις, εκδόσεις Παν/μίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1990.
- Λεοντάρη Κ. Μιλ. Ανώνυμες Εταιρείες, εκδόσεις Πάμισος, Αθήνα 1986.
- Μπεκιάρη Γ. – Αντωνίου Σ., Φ.Π.Α. και ενδοκοινοτικές συναλλαγές, εκδόσεις "πρώτη εκπαιδευτική", Αθήνα 1993.
- Νεγρεπόντη – Δελιβάνη Μαρία, Ανάλυση της Ελληνικής οικονομίας, Εκδόσεις Παπαζηση, Αθήνα 1981.
- Παπαδόπουλου Δ. Επ., Μηχανογραφική τήρηση των βιβλίων και έκδοση των στοιχείων, εκδόσεις Singular, Αθήνα 1992.
- Παρασκευόπουλου Αλ., Πόθεν έσχες, εκδόσεις Κάλβος, Αθήνα 1992.
- Παράμετροι ΕΠΕ, Οι φόροι και το μέλλον, ΑΟΗ3 Ανατόλια, Δεκέμβριος 1994.
- Παυλόπουλου Γ. Παν., Η παραοικονομία στην Ελλάδα, Αθήνα 1987.
- Πλουμάκη Α. – Τάτση Β., Ο Φ.Π.Α. μετά τη κατάργηση των φορολογικών συνόρων, εκδόσεις βιβλιοεκδοτική ΑΕ, Αθήνα 1993.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- *Οικονομικός Ταχυδρόμος*
- *Η Δίκη*

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- *Η Καθημερινή*
- *Το Βήμα*
- *Ο Επενδυτής*

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Κ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΛΕΦΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ

ΚΑΡΑΚΙΚΕΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2008